

3^ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΜΕ ΔΙΕΘΝΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ

Συμπόσιο με θέμα:

Προγράμματα και Στρατηγικές Διδασκαλίας για Παιδιά και Εφήβους με Νοητική Υστέρηση

Κώστας Χρηστάκης¹,
Αλεξάνδρα Κρητικού², Ζωή Μαγκούτη³, Νικόλαος Μπαλκίζας⁴,
Χρυσάνθη Μπελεγράτη⁵, Ελένη Υφαντή⁶

¹Ειδικός Πάρεδρος ε.τ. του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου,
^{2, 3, 4, 5, 6}Εκπαιδευτικοί Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (ΕΑΕ)

¹christakisk@gmail.com,

²kritikoualex@yahoo.gr, ³magouzo@hotmail.com, ⁴nikbalki@sch.gr,

⁵chrysanthibelegrati@gmail.com, ⁶eleniyfan@yahoo.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Λόγω των διατομικών και ενδοατομικών διαφορών που παρουσιάζουν τα άτομα με ΝΥ στο αναπτυξιακό και μαθησιακό τους προφίλ, είναι αναγκαίες οι προσαρμογές στο περιβάλλον μάθησης, στα προγράμματα και στις στρατηγικές διδασκαλίας, προκειμένου η εκπαίδευσή τους να είναι αποτελεσματική. Με βάση τα δεδομένα αυτά επιχειρήσαμε τη διαμόρφωση ενός διδακτικού μοντέλου, το οποίο να λαμβάνει υπόψη του τις δυνατότητες και τις δυσκολίες, των ατόμων με ΝΥ και να ικανοποιεί τις ιδιαίτερες εκπαιδευτικές και άλλες ανάγκες τους. Πρόκειται για το μοντέλο των **Διδακτικών Ενότητων – Teaching Units**. Κύρια χαρακτηριστικά του μοντέλου αυτού είναι: η διαθεματική προσέγγιση της ύλης και η σύνδεση με τη ζωή. Κατά την εφαρμογή του γίνεται χρήση των γνωστικών και συμπεριφοριστικών στρατηγικών διδασκαλίας. Το μοντέλο αυτό εφαρμόστηκε κατά την πρακτική άσκηση των μετεκπαιδευομένων στην ειδική αγωγή δασκάλων στο ΜΔΔΕ για περισσότερα από δεκαπέντε χρόνια. Η εφαρμογή του τόσο στα πλαίσια της μετεκπαίδευσης όσο και στα σχολεία ειδικής αγωγής έδειξε ότι είναι και εφικτή και αποτελεσματική. Μέρος της πρακτικής άσκησης που αναφέρεται παραπάνω είναι η εργασία που ακολουθεί.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Νοητική Υστέρηση, Εβδομαδιαίο Πρόγραμμα, Διδακτικό Πρόγραμμα, Στρατηγικές Διδασκαλίας

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ (Χρηστάκης Κώστας)

Η δεκαετία του 1970 αποτελεί σταθμό και περιλαμβάνει σοβαρές εξελίξεις σε ό,τι αφορά τη μάθηση. Σ' αυτό συντελέσανε οι μελέτες των νεοσυμπεριφοριστών (Bandura, 1974, Machoney, 1977 κ.ά.), οι οποίοι με την ανάπτυξη της θεωρίας των γνωστικών (ή γνωσιακών) σχημάτων συνέβαλαν, ώστε συμπληρωθούν οι θεωρίες μάθησης, τις οποίες είχαν διατυπώσει οι εκπρόσωποι των συμπεριφοριστών από τον Pavlov μέχρι τον Skinner, να αποσαφηνιστεί περισσότερο η διαδικασία της μάθησης και να βελτιωθούν οι στρατηγικές διδασκαλίας που πρέπει να τηρούνται. Έτσι ξέρουμε σήμερα δύο σημαντικά στοιχεία:

α. Τη φύση των γνωστικών (ή γνωσιακών) λειτουργιών ή σχημάτων.

β. Τον τρόπο που αυτά λειτουργούν για να επιτευχθεί η μάθηση.

Αποτέλεσμα των εξελίξεων αυτών, σε συνδυασμό και με άλλες σχετικές μελέτες, ιδίως από τους ψυχολόγους, είναι τα γνωστά μοντέλα επεξεργασίας των πληροφοριών. Η ανάλυση των μοντέλων αυτών απαντά σε δύο βασικά ερωτήματα:

- Τι το παιδί και ο έφηβος μπορεί να μάθει.
- Πώς το παιδί και ο έφηβος μπορεί να μαθαίνει.

Ένα πολύ σημαντικό δομικό στοιχείο στο μοντέλο επεξεργασίας των πληροφοριών είναι το πώς μορφοποιείται η μαθησιακή συμπεριφορά από την αντεπίδραση και την αλληλοεπικοινωνία των παιδιών και των εφήβων με το περιβάλλον, μέσα από τις εγκεφαλικές λειτουργίες και την επεξεργασία που συντελείται στον εγκέφαλο. Αν συσχετίσουμε τη διαδικασία αυτή με τα γενικά και ειδικά χαρακτηριστικά των παιδιών και των εφήβων με νοητική υστέρηση (NY), μπορούμε να καταλήξουμε σε πολύ χρήσιμα συμπεράσματα για τον εκπαιδευτικό σχεδιασμό και τη διδακτική διαδικασία που πρέπει να χρησιμοποιεί ο εκπαιδευτικός κατά τη διδασκαλία των παιδιών και των εφήβων γενικά και ειδικότερα των παιδιών και των εφήβων με νοητική υστέρηση (Χρηστάκης, 2002: 45-49).

Είναι γνωστό ότι τα άτομα με NY παρουσιάζουν δυσκολίες ή ανεπάρκειες σε συγκεκριμένες δεξιότητες ή περιοχές δεξιοτήτων. Τέτοιες δεξιότητες είναι οι εξής:

- Αντιληπτικές δεξιότητες ή λειτουργίες.
- Μνημονικές δεξιότητες ή λειτουργίες.
- Συγκέντρωση προσοχής.
- Ανάσυρση προηγούμενων γνώσεων, εμπειριών κ.λπ. από τη μακρόχρονη μνήμη
- Συσχέτιση, αγκίστρωση και ταξινόμηση συγγενών γνώσεων, εμπειριών κ.λπ.
- Εκτελεστική λειτουργία

Το σημαντικότερο ίσως χαρακτηριστικό που επηρεάζει αρνητικά τη μαθησιακή διαδικασία στα άτομα με NY, είναι οι δυσκολίες, οι ελλείψεις και οι ανεπάρκειες που παρατηρούνται στις γνωστικές δεξιότητες (Kirk et all, 2003: 173, Χρηστάκης, 2006: 186).

Διευκρινίζεται ότι:

- Οι δυσκολίες που αναφέρονται παραπάνω είναι ενδεικτικές και αφορούν διατομικές και ενδοατομικές διαφορές που παρουσιάζουν τα παιδιά και τους εφήβους με NY ως ομάδα. Οι συγκεκριμένες δυσκολίες κάθε παιδιού

καθορίζονται με ατομική διαγνωστική εργασία και αξιολόγηση των δεξιοτήτων του.

- Στα παιδιά και τους εφήβους με ΝΥ οι δυσκολίες δεν περιορίζονται σε κάποια ειδική λειτουργία, αλλά αφορούν ολόκληρο το μαθησιακό προφίλ του παιδιού και επηρεάζουν ολόκληρη τη διαδικασία της μάθησης.
- Όσο πιο βαριά είναι η νοητική υστέρηση, τόσο εντονότερες είναι οι δυσκολίες και η μάθηση γίνεται δυσκολότερη (Brennan, 1988).

Οι εγγενείς δυσκολίες και οι ανεπάρκειες των ατόμων με ΝΥ, σε συνδυασμό και με τις διαπροσωπικές και ενδοπροσωπικές διαφορές που παρουσιάζουν, καθιστούν αναγκαίες σοβαρές προσαρμογές στο περιβάλλον μάθησης, στα προγράμματα και στις στρατηγικές διδασκαλίας, προκειμένου ο εκπαιδευτικός σχεδιασμός να είναι αποτελεσματικός. Πιο συγκεκριμένα απαιτείται (Χρηστάκης, 2002).

α. Ατομική διαγνωστική εργασία και αξιολόγηση των δεξιοτήτων των παιδιών, ώστε να αποκαλυφθούν οι ιδιαίτερες δυνατότητες, και δυσκολίες και να καθοριστούν οι εκπαιδευτικές τους ανάγκες. Έτσι μπορεί να μορφοποιηθεί το αναπτυξιακό και μαθησιακό προφίλ κάθε παιδιού και της ομάδας. Με βάση τα στοιχεία αυτά μπορεί: (i) να σχεδιαστούν το ετήσιο αναλυτικό πρόγραμμα, το εβδομαδιαίο πρόγραμμα και τα ημερήσια διδακτικά προγράμματα, και (ii) να προβλεφτεί η εσωτερική διαφοροποίηση και εξατομίκευση της διδασκαλίας (Καλαντζή-Αζίζι και Ζαφειροπούλου, 2004: 165-172, Χρηστάκης, 2006: 289-291).

β. Σχεδιασμός προγραμμάτων. Μια συστηματική και επιστημονικά τεκμηριωμένη εκπαιδευτική και διδακτική εργασία, προϋποθέτει τον σχεδιασμό των ακόλουθων προγραμμάτων, με τις αναγκαίες προσαρμογές:

(i) **Ετήσιο αναλυτικό πρόγραμμα.** Το Πλαίσιο Αναλυτικού Προγράμματος Ειδικής Αγωγής (ΠΑΠΕΑ), Π.Δ/μα 301/1996, είναι ένα γενικό πλαίσιο, το οποίο δεν μπορεί να εφαρμόζεται όπως είναι για όλα τα παιδιά. Κάθε παιδί και έφηβος και κάθε ομάδα παιδιών έχει τα δικά της ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, τις δικές της δυσκολίες και τις δικές της ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες. Με βάση, λοιπόν, τα στοιχεία αυτά σχεδιάζεται το πρόγραμμα σπουδών για όλο το διδακτικό έτος και καθορίζεται το περιεχόμενό του (Χρηστάκης, 2002: 60, Ainscow, 1984, Βρεττός & Καψάλης, 1984, Brennan, 1988).

(ii) **Εβδομαδιαίο πρόγραμμα.** Οι προσαρμογές που πρέπει να γίνονται είναι πολλές και σημαντικές και πρέπει να γίνονται σταδιακά με μια βήμα-βήμα μορφοποίηση και προσέγγιση των αντικειμένων που διδάσκονται. Με τον σχεδιασμό του εβδομαδιαίου προγράμματος επιδιώκεται και επιτυγχάνεται η εγγύτερη προσέγγιση των δυνατοτήτων και των δυσκολιών των παιδιών, η προσαρμογή της ύλης στις ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες τους και η ανατροφοδότηση των προγραμμάτων, όταν αυτή καθίσταται αναγκαία (Χρηστάκης, 2002: 105).

(iii) **Ημερήσιο διδακτικό πρόγραμμα.** Το τελευταίο στάδιο του εκπαιδευτικού σχεδιασμού είναι ο σχεδιασμός των ημερήσιων διδακτικών προγραμμάτων. Το διδακτικό πρόγραμμα σχεδιάζεται έτσι, ώστε να εξασφαλίζει την ισορροπία ανάμεσα στις δυνατότητες και τις εκπαιδευτικές ανάγκες των παιδιών, σε συνδυασμό με τον τελικό σκοπό και τις επιμέρους επιδιώξεις της

ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης (Χρηστάκης, 2002: 113, Ματσαγγούρας, 2000: 183-185).

Με βάση τα παραπάνω δεδομένα, τα γνωστικά σχήματα και τις συμπεριφοριστικές στρατηγικές, αποφασίσαμε από το 1995 να μορφοποιήσουμε ένα διδακτικό μοντέλο, το οποίο να λαμβάνει υπόψη του τα αναπτυξιακά και μαθησιακά χαρακτηριστικά και να ικανοποιεί τις εκπαιδευτικές και άλλες ανάγκες των ατόμων με ΝΥ. Πρόκειται για το μοντέλο των Διδακτικών Ενοτήτων - Teaching units (Χρηστάκης, 2002, 2013)¹. Το διδακτικό πρόγραμμα με το μοντέλο αυτό περιλαμβάνει γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις, εμπειρίες (Gross, 1993), οι οποίες συνυφαίνονται σε μια ενιαία ενότητα, με απόλυτη πειθαρχία στις αρχές της διαθεματικότητας της ύλης και της σύνδεσης με τη ζωή και κρίθηκε αναγκαίο για τους ακόλουθους λόγους:

- Επιτρέπει τη χρήση σύγχρονων μεθόδων και στρατηγικών διδασκαλίας, όπως είναι η διαθεματική (ή διεπιστημονική) προσέγγιση της ύλης και την ολιστική προσέγγιση και αντιμετώπιση των μαθησιακών δυσκολιών και των εκπαιδευτικών αναγκών των παιδιών και των εφήβων με ΝΥ.
- Δίδεται η δυνατότητα της συνύφανσης και της σύνδεσης όλων των διδακτικών δραστηριοτήτων με τη ζωή. Έτσι το σχολείο για άτομα με ΝΥ από «κλειστό» και «αποστεωμένο» (Σολομών, 2000) μετασχηματίζεται σε ζωντανό, ευέλικτο και «ανοικτό στη ζωή» (Κασσωτάκης, 1987). Είναι γνωστό, ότι όλες οι δραστηριότητες κατά τη διδασκαλία πρέπει «να αρχίζουν με τη ζωή και να καταλήγουν στη ζωή».
- Επιχειρείται ένας άλλος υπερβατικός τρόπος εκπαιδευτικής παρέμβασης και διδακτικής πρακτικής, προκειμένου το σχολείο για άτομα με ΝΥ να μετεξελιχθεί από «μικρό δημοτικό σχολείο» σε «σχολείο ζωής».

Στα πλαίσια, λοιπόν, της πρακτικής άσκησης οι δάσκαλοι που μετεκπαιδευόνταν στο Μαράσλειο Διδασκαλείο Δ.Ε., στην ειδική αγωγή, χωρισμένοι σε μικρές ομάδες, σχεδίαζαν και εκτελούσαν εβδομαδιαία και ημερήσια διδακτικά προγράμματα, με βάση το μοντέλο των διδακτικών ενοτήτων. Η διαδικασία του σχεδιασμού και της εφαρμογής των προγραμμάτων περιελάμβανε τις εξής δραστηριότητες:

α. Μετά την περιδιάβαση όλων των τμημάτων του σχολείου οι μετεκπαιδευόμενοι τοποθετούνταν σε ένα τμήμα όπου άρχιζε η εργασία και η συνεργασία μεταξύ των μελών της ομάδας, του εκπαιδευτικού του τμήματος και του λοιπού προσωπικού του σχολείου (ψυχολόγου, κοινωνικού λειτουργού, λογοπεδικού κ.ά.), με στόχους:

- Να παρατηρήσουν τα παιδιά και να γνωρίσουν τα αναπτυξιακά και μαθησιακά τους χαρακτηριστικά.
- Να παρατηρήσουν και να κατανοήσουν το πρόγραμμα που εφαρμόζεται στην τάξη και τις προσαρμογές που γίνονται.

¹ Η θεωρητική θεμελίωση, η δομή και οι στρατηγικές σχεδιασμού των διδακτικών προγραμμάτων με το μοντέλο αυτό περιγράφεται στο βιβλίο μας «Διδακτική Προσέγγιση Παιδιών και Νέων με Μέτριες και Σοβαρές Δυσκολίες Μάθησης» Α'. έκδ. 2002 και «Προγράμματα και Στρατηγικές Διδασκαλίας για Άτομα με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες», Β'. έκδ. 2013.

- Να οικειοποιηθούν την εμπειρία του εκπαιδευτικού και του λοιπού προσωπικού του σχολείου.
- Να σχεδιάσουν και να εκτελέσουν εβδομαδιαία και ημερήσια διδακτικά προγράμματα, μετασχηματίζοντας τη θεωρία σε πράξη.
- Να δοκιμάσουν τους εαυτούς των και να διαπιστώσουν εάν και σε ποιο βαθμό απόκτησαν τις γνώσεις και τις δεξιότητες που απαιτούνται, για να εκπαιδεύουν με επιτυχία παιδιά και έφηβους με ΝΥ.

β. Παράλληλα με την παρακολούθηση οι μετεκπαιδευόμενοι, με τη συνεργασία και του προσωπικού του σχολείου επιχειρούσαν αξιολόγηση των παιδιών και συνέτασσαν σχετική έκθεση αξιολόγησης, η οποία περιελάμβανε το αναπτυξιακό και μαθησιακό προφίλ κάθε παιδιού χωριστά και συνολικά της ομάδας της τάξης. Με βάση τα στοιχεία αυτά σχεδίαζαν, με συλλογική εργασία, το εβδομαδιαίο πρόγραμμα και ατομικά τα ημερήσια διδακτικά προγράμματα, εναρμονισμένα με το πρόγραμμα του τμήματος και το ΠΑΠΕΑ.

Όλες οι δραστηριότητες, μέχρι και τον σχεδιασμό του εβδομαδιαίου προγράμματος είχαν συλλογικό χαρακτήρα και αποτελούσαν ευθύνη όλων των μελών της ομάδας. Ο σχεδιασμός και η εκτέλεση των ημερήσιων διδακτικών προγραμμάτων, η επιλογή, η κατασκευή και η χρήση των μέσων και των υλικών διδασκαλίας, καθώς και η εκτέλεση του προγράμματος, είχε ατομικό χαρακτήρα και αποτελούσε αποκλειστική ευθύνη κάθε μετεκπαιδευόμενου.

γ. Η πρακτική άσκηση ολοκληρωνόταν με την ανάληψη εξ ολοκλήρου της ευθύνης των τμημάτων από τους μετεκπαιδευόμενους, για μια εβδομάδα, ενώ μια ημέρα την εβδομάδα κάθε μετεκπαιδευόμενος είχε την ευθύνη της διαχείρισης του τμήματος και εκτελούσε το ημερήσιο διδακτικό πρόγραμμα που είχε σχεδιάσει, με την παρουσία και των άλλων μελών της ομάδας.

δ. Τέλος, σε ολομέλεια, γινόταν συζήτηση, αξιολογείτο η εργασία που είχε γίνει, διατυπώνονταν παρατηρήσεις και σχόλια, απαντώνταν τυχόν ερωτήσεις ή απορίες και καταγράφονταν προτάσεις για την βελτίωση της πρακτικής άσκησης.

Η εμπειρία που έχει προκύψει τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια περίπου, από την εφαρμογή του παραπάνω διδακτικού μοντέλου και τη στρατηγική που εφαρμόζεται, είναι θετική. Αυτό μας ενθαρρύνει να συνεχίσουμε να υποστηρίζουμε το μοντέλο αυτό ακολουθώντας την ίδια κατεύθυνση και πρακτική, για τα σχολεία ειδικής αγωγής των ατόμων με ΝΥ.

Και μια τελευταία διευκρίνιση. Ίσως μερικοί σκεφτούν ότι η επιλογή των εννοιών έχει καθαρά τεχνοκρατικό χαρακτήρα και δεν λαμβάνει υπόψη την επικαιρότητα. Η ομάδα επέλεξε τις ενότητες με το σκεπτικό ότι είμαστε στο τέλος του διδακτικού έτους και στις παραμονές του καλοκαιριού. Έτσι ολοκληρώνεται η ετήσια διδακτική εργασία με «το καλοκαίρι», ενώ ταυτόχρονα επιχειρείται έλεγχος, ανατροφοδότηση και εμπέδωση της ύλης που έχει διδαχτεί.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστώ θερμά τους συναδέλφους: Μπαλκίτζα Νίκο, Μαγκούτη Ζωή, Υφαντή Ελένη, Μπελεγράτη Χρυσάνθη και Κρητικού Αλεξάνδρα, μετεκπαιδευόμενους δασκάλους Ειδικής Αγωγής στο ΜΔΔΕ κατά τον χρόνο της πρακτικής άσκησης όπου αναφέρεται η εργασία που ακολουθεί. Χάρη στην άριστη προσπάθεια και

συνεργασία τους, το ενδιαφέρον τις υψηλές ικανότητες και το αίσθημα ευθύνης που επέδειξαν, μπορέσαμε να παρουσιάσουμε, ως ομάδα, την εργασία αυτή.

ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ (εργασία ομάδας)

Γενικός σκοπός

Γενικός σκοπός της διδασκαλίας είναι τα παιδιά να ξέρουν τις εποχές του χρόνου, τα χαρακτηριστικά τους και να τα συνδέουν με τη ζωή τους, ώστε να λύνουν τα καθημερινά τους προβλήματα.

Επιμέρους στόχοι

- Γνωστικοί: Να μάθουν για τις εποχές και τους μήνες. Να κατανοήσουν και να συνειδητοποιήσουν τις έννοιες του χρόνου, της διαδοχής και της διάρκειας. Να διακρίνουν πώς οι καιρικές συνθήκες επηρεάζουν τη ζωή των ανθρώπων. Να μάθουν τραγούδια για τις εποχές.
- Διαδικαστικοί: Να δημιουργηθεί ευχάριστη, φιλική και συνεργατική ατμόσφαιρα στην τάξη, ώστε να δοθεί η ευκαιρία στα παιδιά να αναπτύξουν δημιουργικά τη φαντασία τους, την ελευθερία έκφρασης, τις επικοινωνιακές δεξιότητες και τον διάλογο. Να διακρίνουν ομοιότητες και διαφορές, να συσχετίσουν, να συγκρίνουν, να γενικεύσουν και να εκφραστούν με πληρότητα.
- Αξιακοί: Να μυηθούν σε αξίες όπως το συνεργατικό πνεύμα, η αυτενέργεια, η αυτοπεποίθηση. Να αισθανθούν τη χαρά της δημιουργίας.

ΜΕΘΟΔΟΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

Η διαδικασία της διάγνωσης πρέπει να περιλαμβάνει πέρα από την άμεση παρατήρηση της συμπεριφοράς του παιδιού, λήψη ιστορικού τόσο από τους γονείς όσο και από τους εκπαιδευτικούς (Δράκος & Τσιναρέλης, 2010: 414).

Λόγω του περιορισμένου χρόνου και της έκτασης της εργασίας, η αξιολόγηση των μαθητών περιλαμβάνει τα ακόλουθα:

- Ατομικό ιστορικό – Οικογενειακό - Σχολικό ιστορικό
- Γνωστικό επίπεδο - Ακαδημαϊκή επίδοση
- Κοινωνικές δεξιότητες

Για την αξιολόγηση των μαθητών η ομάδα εργασίας επέλεξε να χρησιμοποιήσει τα μεθοδολογικά εργαλεία της συνέντευξης (άτυπη, μη δομημένη) και της άμεσης παρατήρησης. Ως προς τη συλλογή, την ανάλυση, την κατανόηση και την ερμηνεία των δεδομένων αξιοποιήθηκαν οι πληροφορίες που συνέλεξαν από τη δασκάλα της τάξης, από το προσωπικό των ειδικοτήτων -την ψυχολόγο και την κοινωνική λειτουργό του σχολείου-, στοιχεία από τους ατομικούς φακέλους του κάθε μαθητή καθώς και η διαγνωστική αξιολόγηση (άτυπη παιδαγωγική αξιολόγηση) που πραγματοποίησαν οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί.

Συνέντευξη

Οι συνεντεύξεις από την ψυχολόγο και την κοινωνική λειτουργό του σχολείου παραχωρήθηκαν στα μέλη της ομάδας εργασίας, τα οποία κατέγραψαν τις απαντήσεις και κατόπιν τις αντάλλαξαν μεταξύ τους, έτσι ώστε να υπάρχει πληρέστερη εικόνα των μαθητών και της τάξης.

Άμεση παρατήρηση

Η διαγνωστική αξιολόγηση ολοκληρώθηκε και με την άμεση παρατήρηση των παιδιών στην τάξη από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς. Η επιλογή της άμεσης παρατήρησης έγινε με γνώμονα το ότι είναι ίσως η πιο σημαντική μέθοδος έρευνας και τεχνική συλλογής δεδομένων, ακολουθεί μια ορισμένη πορεία και αποβλέπει στην επίτευξη ενός συγκεκριμένου σκοπού (Γιαβρίμης & Παπάνης, 2008). Όπως αναφέρει ο Χρηστάκης (2000: 73), η γνώση αυτών των στοιχείων είναι σημαντική για το σχεδιασμό και την εκτέλεση εξατομικευμένων και προσαρμοσμένων διδακτικών προγραμμάτων, καθώς και το σχεδιασμό ολόκληρης της υποστηρικτικής εργασίας των παιδιών. Η παρατήρηση και η καταγραφή γίνονταν μία ημέρα την εβδομάδα (κάθε Τετάρτη) για χρονικό διάστημα τεσσάρων (4) μηνών, από τον Μάρτιο έως τον Ιούνιο του 2011.

Άτυπη παιδαγωγική αξιολόγηση

Κατά τη διάρκεια της παρατήρησης, οι εκπαιδευτικοί χρησιμοποίησαν ως εργαλείο άτυπης παιδαγωγικής αξιολόγησης τη “Λίστα Ελέγχου Βασικών Δεξιοτήτων (ΛΕΒΔ)” (ΥΠΕΠΘ-Π.Ι., 2009: 66, 107-108, 158-159 & 207.). Σύμφωνα με τους Γιαβρίμη & Παπάνη (2008 και Χρηστάκη, 2011), σκοπός της Λίστας Ελέγχου Βασικών Δεξιοτήτων είναι να βοηθήσει τον εκπαιδευτικό να εντοπίσει και να περιγράψει τις δυσκολίες στη μάθηση ενός παιδιού με βάση το αναλυτικό πρόγραμμα και να την χρησιμοποιήσει, για να προσδιορίσει κατά προτεραιότητα τους διδακτικούς στόχους. Οι Λίστες Ελέγχου Βασικών Δεξιοτήτων έχουν σχεδιαστεί, για να συμπληρώνονται από τον εκπαιδευτικό, με σκοπό να τον βοηθήσουν να επιλέξει την ύλη που θα διδάξει και το βαθμό ετοιμότητας του παιδιού για την πρόσκτηση και κατανόηση μαθησιακών ερεθισμάτων.

ΤΟ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΚΑΙ ΜΑΘΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Ατομικά προφίλ των μαθητών

1. Άγγελος

- **Ατομικό - οικογενειακό ιστορικό**
Ο Άγγελος είναι ένας έφηβος 14 ετών, με σύνδρομο Down. Είναι μέλος μιας πενταμελούς φτωχικής οικογένειας αλλοδαπών που τον μεγάλωσε με αγάπη, αλλά χωρίς οριοθέτηση της συμπεριφοράς του. Έχει καλή σωματική ανάπτυξη, είναι υγιής και παρακολουθεί προγράμματα εργοθεραπείας και λογοθεραπείας εντός σχολείου.
- **Σχολικό ιστορικό**
Ο Άγγελος ξεκίνησε την αγωγή του σε Ειδικό Νηπιαγωγείο. Είναι ενταγμένος στην ανώτερη βαθμίδα και από πέρυσι συμμετέχει σε πρόγραμμα ψυχοκοινωνικής ενσωμάτωσης σε γενικό σχολείο, ενώ στο ατομικό του πρόγραμμα δόθηκε έμφαση στις κοινωνικές του δεξιότητες καθώς προετοιμάζεται για να μεταβεί σε ΕΕΕΚ. Η ακαδημαϊκή του επίδοση παρέμεινε στο επίπεδο της Α' τάξης.
- **Γνωστικό επίπεδο - ακαδημαϊκή επίδοση**
Ο Άγγελος έχει μέση νοητική που συνοδεύεται από διάσπαση προσοχής και ήπιο τραυλισμό. Κατανοεί μικρές και απλές προτάσεις, διαβάζει συλλαβιστά, αλλά γνωρίζει όλους τους συνδυασμούς φωνημάτων. Γράφει απλές, καταφατικές

προτάσεις με άσχημο γραφικό χαρακτήρα και με λανθασμένη χρήση των ρηματικών χρόνων. Χρησιμοποιεί περιορισμένο λεξιλόγιο, είναι επικοινωνιακός και έχει τις λειτουργικές δεξιότητες σε επαρκή βαθμό. Στα μαθηματικά, αριθμεί μέχρι το 20, κάνει την πράξη της πρόσθεσης μέσα στην δεκάδα, αλλά στην αφαίρεση χρησιμοποιεί τα δάχτυλά του. Κάνει ταξινομήσεις αντικειμένων, ανάλογα με το είδος. Είναι καλός στον προσανατολισμό στο χώρο και κατέχει σε ικανοποιητικό βαθμό τις χωρικές έννοιες, τη λεπτή και αδρή κινητικότητα. Αναγνωρίζει τα χρώματα και μερικά σχήματα. Στο μάθημα της ζωγραφικής δυσκολεύεται να σχεδιάσει και οι μορφές που παράγει είναι σε πρωτογενές επίπεδο.

- Κοινωνικές δεξιότητες

Ο Άγγελος είναι φιλικός, διαχυτικός και παρορμητικός. Έχει την αίσθηση του χιούμορ και εμπιστεύεται εύκολα. Πλησιάζει ανεπιφύλακτα ομάδες άλλων παιδιών, αναπτύσσει μαζί τους διάλογο και συνεργάζεται στα παιχνίδια. Είναι χαρούμενος και δεν φαίνεται να αναγνωρίζει το πρόβλημά του. Αποδέχεται τις αποτυχίες του και χαιρείται τις επιτυχίες του. Δείχνει ενδιαφέρον για μάθηση και συχνά ρωτάει όταν έχει απορίες. Λόγω της ηλικίας του αντιμετωπίζει προβλήματα με τις έντονες σεξουαλικές του ορμές και δεν οριοθετεί τη συμπεριφορά του απέναντι στο άλλο φύλο. Δεν αναγνωρίζει πάντα τα όρια των παισίων γύρω του. Μερικές φορές αρνείται να υπακούσει στις εντολές και θέλει να λειτουργεί αυτόνομα και ανεξάρτητα. Είναι γρήγορος στις κινήσεις του, αλλά κάπως μονοκόμματος και άγαρμος. Συνεργάζεται με τους συμμαθητές του στα διαλείμματα, αλλά ενίοτε γίνεται επιθετικός χωρίς να το αντιλαμβάνεται. Σε γενικές γραμμές είναι πρόθυμος και συνεργάσιμος με τους δασκάλους και τους συμμαθητές του.

2. Άννα

- Ατομικό - οικογενειακό ιστορικό

Η Άννα είναι 11 ετών και έχει διαγνωσθεί με σύνδρομο Williams (διαγραφή μέρους του χρωμοσώματος 7). Παρουσιάζει νοητική υστέρηση, σοβαρή γλωσσική εξελικτική διαταραχή, καθυστέρηση στην ανάπτυξη των γνωστικών λειτουργιών, διάσπαση της προσοχής και χρειάζεται σε ετήσια βάση καρδιολογική παρακολούθηση. Είναι το δεύτερο παιδί της οικογένειας, με μία αδερφή μεγαλύτερη κατά τρία χρόνια. Είναι αλβανικής καταγωγής και πριν από δύο χρόνια έχασε τον πατέρα της. Το γεγονός επηρέασε την οικογένεια σε όλους τους τομείς. Η μητέρα είναι στοργική και προστατευτική απέναντι στις κόρες της.

- Σχολικό ιστορικό

Η αρχική διάγνωση έγινε όταν η Άννα ήταν 2 ετών. Φοίτησε στον Παιδικό Σταθμό του δήμου, παρέμεινε στο νηπιαγωγείο για έναν επιπλέον χρόνο, ύστερα από γνωμάτευση του ΙΚΑ και στη συνέχεια γράφτηκε στο ειδικό σχολείο της Καισαριανής στην ηλικία των 7 ετών.

- Γνωστικό επίπεδο - ακαδημαϊκή επίδοση

Όταν η Άννα άρχισε να φοιτά στο ειδικό σχολείο δεν είχε αναπτύξει προφορικό λόγο. Τα τελευταία δύο χρόνια έχει κάνει τέτοια πρόοδο, ώστε να μπορεί ξεκινάει η ίδια διάλογο, συνήθως με ενήλικες. Επαναλαμβάνει πολύ συχνά αυτό που λέει ο συνομιλητής της (ηχολαλία). Κατανοεί απλές προτάσεις και εκφράζεται μονολεκτικά, με προτάσεις λιτές ή και κάποιες φορές ελλιπείς. Ο λόγος

της αφορά αποκλειστικά σε ανάγκες ή καταστάσεις του παρόντος. Μιμείται ήχους γνωστών ζώων και αναγνωρίζει κάποια από αυτά σε αντίστοιχες εικόνες. Στο μάθημα της γλώσσας βρίσκεται στο επίπεδο της Α τάξης του γενικού Δημοτικού. Δεν αναγνωρίζει όλα τα φωνήεντα και όλα τα σύμφωνα και στην ανάγνωση συλλαβίζει. Διαβάζει δυσύλλαβες λέξεις με γνωστά γράμματα. Παρουσιάζει σοβαρές δυσκολίες στη λογικομαθηματική σκέψη και τη χωροχρονική αντίληψη. Δεν κατανοεί έννοιες του χρόνου (χτες, σήμερα, αύριο) ή του χώρου (πάνω, κάτω, αριστερά, δεξιά, μπροστά, πίσω). Δεν έχει κατακτήσει την έννοια της πληθικότητας των αριθμών μέσα στην πρώτη δεκάδα και δεν μπορεί να συγκρίνει αριθμούς. Έχει αναπτύξει δεξιότητες αυτοεξυπηρέτησης. Όσον αφορά στην αδρή κινητικότητα, ανταποκρίνεται αρκετά καλά στις αντίστοιχες δραστηριότητες. Παρουσιάζει έντονες δυσκολίες στη λεπτή κινητικότητα. Είναι αριστερόχειρας, κρατάει το μολύβι της χαλαρά και αντιγράφει αργά, γεγονός που οφείλεται τόσο στις δυσκολίες της στην λεπτή κινητικότητα, όσο και στην έντονη διάσπαση της προσοχής της. Τα γράμματά και οι αριθμοί της είναι μεγάλα και οι γραμμές τους ασταθείς. Αναγνωρίζει τα σχήματα και τα χρώματα και της αρέσει να ζωγραφίζει, βγαίνει όμως συχνά έξω από τις γραμμές του σχήματος ή του σχεδίου.

- Κοινωνικές δεξιότητες

Η Άννα, δείχνει αρκετά εσωστρεφής και απομονωμένη. Δεν απευθύνει τόσο το λόγο στους συμμαθητές της, όσο σε ενήλικες. Συχνά επαναλαμβάνει αυτό που ακούει (ηχολαλία). Στα διαλείμματα οι συμμαθητές της είναι εκείνοι που την αναζητούν για παρέα. Δεν δημιουργεί εντάσεις ή σχέσεις αντιπάθειας, αντίθετα είναι ήπια στις αντιδράσεις της και φιλική.

Επιζητά τη βλεμματική επαφή με τη δασκάλα για επιβεβαίωση ή έγκριση. Είναι συνεργατική, φιλική και πρόθυμη κατά την εκπαιδευτική διαδικασία. χωρίς όμως να αναλαμβάνει πρωτοβουλίες.

3. Αντρέας

- Ατομικό - οικογενειακό ιστορικό

Ο Αντρέας είναι έντεκα ετών και φοιτά στην ανώτερη βαθμίδα. Η οικογένειά του είναι πολυμελής, με σημαντικές πολιτισμικές διαφορές λόγω της καταγωγής των γονιών (ελληνίδα μητέρα, αιγύπτιος πατέρας) και έχει αρκετά προβλήματα. Σε γενικές γραμμές, οι γονείς είναι συνεργάσιμοι, ιδιαίτερα η μητέρα, ωστόσο, δεν υπάρχει συχνή επαφή με τους γονείς και οι προσπάθειες της κοινωνικής λειτουργού προς αυτήν την κατεύθυνση έχουν αποβεί άκαρπες. Ο Αντρέας έχει διαγνωσθεί με μικροκεφαλία, συνέπεια της οποίας είναι μια μέτρια νοητική υστέρηση ($\Delta N=40$), ως εκ τούτου, η νοητική υστέρηση που παρουσιάζει έχει οργανική βάση.

- Σχολικό ιστορικό

Φοίτησε σε Γενικό σχολείο παρακολουθώντας το Τμήμα Ένταξης, μέχρι τη Γ' τάξη του δημοτικού και κατόπιν σε Ειδικό Σχολείο. Ένα σημαντικό στοιχείο που αφορά στον ψυχισμό του είναι ότι, εξαιτίας της φοίτησής του σε Γενικό σχολείο, βίωσε απόρριψη η οποία τον οδήγησε σε χαμηλή αυτοεκτίμηση. Παρασύρεται εύκολα και δεν έχει εμπιστοσύνη στο τι μπορεί να καταφέρει.

- Γνωστικό επίπεδο - ακαδημαϊκή επίδοση

Σε γενικές γραμμές είναι ήρεμος, ντροπαλός και ήσυχος. Είναι πρόθυμο και συνεργάσιμο παιδί. Δεν είναι ιδιαίτερα ομιλητικός και ο λόγος του δεν είναι εύκολα κατανοητός. Είναι καλός στην αδρή κινητικότητα, ο ρυθμός ανταπόκρισής του όμως είναι αργός. Γνωρίζει τα χρώματα και τα σχήματα, δυσκολεύεται όμως στις χωρικές έννοιες. Συχνά επαναλαμβάνει λέξεις. Οι γενικότεροι στόχοι που έχουν τεθεί όσον αφορά τον Αντρέα, είναι να μπορέσει να αυτονομηθεί (αυτόνομη διαβίωση), να μπορέσει να κατανοεί και να διαχειρίζεται συναισθήματα, να αναπτύξει βασικές δεξιότητες αυτονομίας, να επιλυθούν θέματα που σχετίζονται με την εφηβεία και τη φροντίδα του σώματος, καθώς και να διαχειρίζεται τις σχέσεις του με το άλλο φύλο και τον εαυτό του. Για τον λόγο αυτό, προτείνονται οι βιωματικές δραστηριότητες μέσα στο πλαίσιο της ομάδας. Έχει αναπτύξει δεξιότητες αυτοεξυπηρέτησης και είναι σε γενικές γραμμές φροντισμένος από το σπίτι.

- Κοινωνικές δεξιότητες

Ο Αντρέας είναι κοινωνικό παιδί, μπαίνει στην ομάδα και ενσωματώνεται, παρουσιάζοντας όμως κάποιες δυσκολίες. Διατηρεί καλές φιλικές σχέσεις με τα άλλα παιδιά, είναι κοινωνικός, πολλές φορές όμως παρασύρεται και ξεφεύγει, γίνεται οξύθυμος, χρησιμοποιεί λεκτική βία και ενίοτε ελαφρά σωματική βία.

4. Ευαγγελία

- Ατομικό - οικογενειακό ιστορικό

Η Ευαγγελία είναι ένα κοριτσάκι δώδεκα ετών που φοιτά στην ανώτερη βαθμίδα Μέχρι την ηλικία των 5 ετών ζούσε σε στερημένο κοινωνικά περιβάλλον. Φορούσε πάνες και έτρωγε τα πάντα αλεσμένα. Οι γονείς της είχαν μεγάλη διαφορά ηλικίας -η μητέρα πολύ νεαρή και με νοητική υστέρηση- ο πατέρας απεβίωσε πέρυσι σε ηλικία εβδομήντα χρονών. Αυτό ήταν μεγάλο πλήγμα για την Ευαγγελία αφού αυτός ήταν ο μόνος που διατηρούσε επικοινωνία μαζί της καθώς από την ηλικία των 5 φιλοξενείται από το Χαμόγελο του παιδιού. Δεν είναι σαφές αν οι αδυναμίες της είναι εγγενείς αδυναμίες ή για μια επιβράδυνση στην εξέλιξή του λόγω αποστερημένου οικογενειακού περιβάλλοντος.

- Σχολικό ιστορικό

Φοίτησε κανονικά στο Νηπιαγωγείο και σε Γενικό δημοτικό σχολείο μέχρι τη Β΄ τάξη του δημοτικού.

- Γνωστικό επίπεδο - ακαδημαϊκή επίδοση

Σχετικά με το γνωστικό επίπεδο και την ακαδημαϊκή επίδοσή της, φαίνεται να μπορεί να συγκρατήσει αρκετές νέες πληροφορίες στη μνήμη της αλλά δυσκολεύεται στην επεξεργασία των δεδομένων. Αδυνατεί να απομνημονεύσει κανόνες και γεγονότα και δεν αντιλαμβάνεται πολύπλοκες εννοιολογικές κατασκευές. Παραδείγματος χάρι έχει αδυναμία στο να ερμηνεύσει βαθύτερα νοήματα καθώς και αιτιατές σχέσεις. Δυσκολεύεται πάρα πολύ στην ανάγνωση καθώς δεν έχει κατανοήσει το μηχανισμό. Είναι ικανή να ανταποκριθεί μόνο σε συνδυασμούς φωνήεντος-συμφώνου. Στη γραφή υπάρχει ακόμα μεγαλύτερη δυσκολία. Τεράστια γράμματα και όχι πάνω στις γραμμές. Είναι ικανή να κάνει τις γραμματικές της ασκήσεις με υποδείξεις, αλλά με πολλά ορθογραφικά λάθη. Έχει περιορισμένο λεξιλόγιο και φτωχή φαντασία. Βρίσκεται στο στάδιο της συγκεκριμένης σκέψης και διευκολύνεται με τη χρήση οπτικοποιημένων

παραδειγμάτων. Δυσκολία παρουσιάζει επίσης στη λογικομαθηματική σκέψη. Βαριέται γρήγορα, δε μιλάει μέσα στην τάξη και στις ομαδικές εργασίες ανταποκρίνεται στο ρόλο που της αντιστοιχεί.

- Κοινωνικές δεξιότητες

Χρειάζεται ψυχολόγο-ψυχοθεραπεία. Υπάρχει μεγάλη ανάγκη για επαφή. Εμφανίζει καθυστέρηση στην ανάπτυξη, είναι επιθετική προς τα άλλα παιδιά κυρίως σε λεκτικό επίπεδο. Η νοητική υστέρηση είναι αποτέλεσμα περιβαλλοντικών συνθηκών. Αποζητά συνεχώς την προσοχή της εκπαιδευτικού χωρίς όμως να συμβαίνει το ίδιο με τους συμμαθητές της. Δε φαίνεται να έχει συνειδητοποιήσει το φύλο της, αν και η σωματική της ανάπτυξη βρίσκεται στο εφηβικό στάδιο. Οι ανάγκες της αφορούν τη βελτίωση των σχολικών του επιδόσεων οι οποίες είναι σαφώς χαμηλότερες από την ηλικία της. Κατά κύριο λόγο όμως έχει ανάγκη από βοήθεια σε θέματα που αφορούν τη συναισθηματική ανωριμότητα-ανασφάλεια.

5. Μιχάλης

- Ατομικό - οικογενειακό ιστορικό

Ο Μιχάλης μέχρι την ηλικία των 4 μεγάλωσε ιδιαίτερα παραμελημένος στη χώρα καταγωγής του, γεγονός που είχε αντίκτυπο στην ανάπτυξη του. Επίσης ως τότε δεν είχε επαφή με την ελληνική γλώσσα. Ουσιαστικά μετά τα 4 άρχισε να προσαρμόζεται, ζώντας πλέον στην Ελλάδα με τη μητέρα του σε ένα υποστηρικτικό περιβάλλον και φοιτώντας σε ελληνικό σχολείο. Για το λόγο αυτό υπήρξε δυσκολία διάγνωσης σχετικά με τις αδυναμίες του, αν πρόκειται δηλαδή για εγγενείς αδυναμίες ή για μια επιβράδυνση στην εξέλιξη του λόγω αποστερημένου οικογενειακού περιβάλλοντος.

- Σχολικό ιστορικό

Οι ανάγκες του συγκεκριμένου μαθητή αφορούν τη βελτίωση των σχολικών του επιδόσεων οι οποίες είναι σαφώς χαμηλότερες από την ηλικία του. Προφανώς το αναλυτικό πρόγραμμα του Ειδικού Σχολείου δεν μπορεί να ανταποκριθεί σε αυτές τις απαιτήσεις. Για το λόγο αυτό ο μαθητής συμμετέχει σε πρόγραμμα μερικής ένταξης σε γειτονικό σχολείο γενικής εκπαίδευσης και συζητείται η πλήρης ένταξή του στο μέλλον. Κατά κύριο λόγο όμως έχει ανάγκη από βοήθεια σε θέματα που αφορούν στον ψυχισμό του, στον έλεγχο και στη διαχείριση των ενδοπροσωπικών του συγκρούσεων που κάποιες φορές τον κάνουν να μην είναι λειτουργικός. Για το λόγο αυτό το ειδικό προσωπικό του σχολείου έχει διαρθρώσει ένα πρόγραμμα τροποποίησης της συμπεριφοράς του, που επικεντρώνεται σε αυτά ακριβώς τα ζητήματα. Τέλος, είναι κοινή παραδοχή ότι ένα παιδί με νοημοσύνη στα πλαίσια του φυσιολογικού, έχει ανάγκη να συγχρωτίζεται με παιδιά τυπικής ανάπτυξης και προς αυτή την κατεύθυνση έχει προσανατολιστεί το όλο πρόγραμμα της παρέμβασής του.

- Γνωστικό επίπεδο - ακαδημαϊκή επίδοση

Όσον αφορά το γνωστικό του επίπεδο και την ακαδημαϊκή του επίδοση τοποθετείται στο επίπεδο της Α΄ Δημοτικού, καθώς έχει άριστη φωνολογική ενημερότητα, διαβάζει ικανοποιητικά, γράφει ό,τι του ζητηθεί -κάνοντας βέβαια αρκετά ορθογραφικά λάθη- και είναι σε θέση να κάνει πρόσθεση μέχρι το 20, χρησιμοποιώντας τα δάχτυλα.

- Κοινωνικές δεξιότητες

Εκείνο ωστόσο που εντοπίστηκε από την αρχή είναι οι δυσκολίες του παιδιού στον κοινωνικό και συναισθηματικό τομέα. Ο Μιχάλης εκφράζεται παρορμητικά και κυρίως αντιδραστικά κατά την πρώτη επαφή. Χρειάζεται παραπάνω χρόνο από το αναμενόμενο για να εμπιστευτεί και κατά συνέπεια να συνεργαστεί. Εκνευρίζεται εύκολα και τότε παλινδρομεί σε ανώριμες συμπεριφορές, εκφράζοντας θυμό και άρνηση. Οι στρεσογόνες καταστάσεις γενικά τον αποδιοργανώνουν.

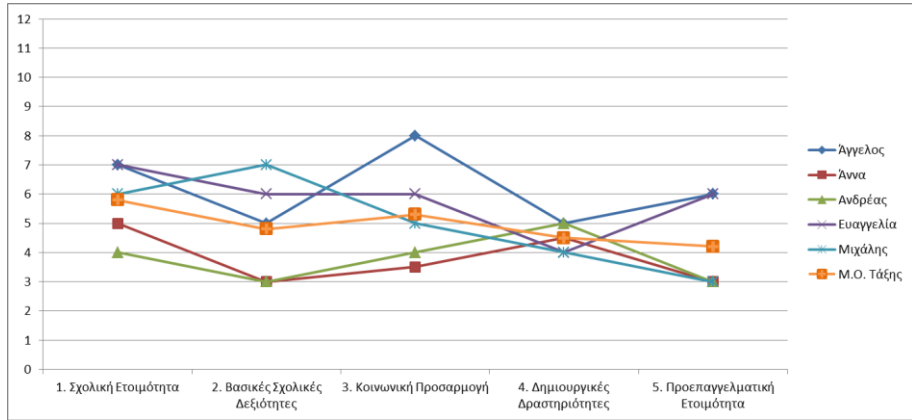
Το προφίλ της ομάδας της τάξης

Στη συγκεκριμένη τάξη φοιτούν 5 συνολικά μαθητές της ανώτερης βαθμίδας, ηλικίας 8-14 ετών. Στην πλειοψηφία τους, έχουν αξιολογηθεί και ενταχθεί κάτω από την κατηγορία/ομπρέλα «νοητική καθυστέρηση», εκτός ενός μαθητή που εκδηλώνει σοβαρά προβλήματα συμπεριφοράς. Οι 4 από τους 5 συνολικά μαθητές (τρία αγόρια και δύο κορίτσια), διαβιούν με τις οικογένειές τους, εκτός από έναν μαθητή, ο οποίος μένει στον οργανισμό «Χαμόγελο του παιδιού». Σύμφωνα με την εκτίμηση της ψυχολόγου του σχολείου, έχουν αναπτυχθεί φιλικές σχέσεις μεταξύ των μαθητών, ενώ ένας εξ' αυτών φαίνεται να είναι ιδιαίτερα δημοφιλής στην ομάδα. Παρόλα αυτά συχνά παρατηρούνται εντάσεις και αντιπαραθέσεις στις μεταξύ τους σχέσεις.

Τα αποτελέσματα της άτυπης παρατήρησης που πραγματοποιήθηκε καταδεικνύουν ότι οι συγκεκριμένοι μαθητές αλληλεπιδρούν μεταξύ τους χωρίς τη χρήση επικοινωνιακού λόγου, ενώ δεν αυτενεργούν σχεδόν καθόλου. Δεν παίρνουν πρωτοβουλία για διάλογο και η επικοινωνία μεταξύ τους περιορίζεται σε μονολεκτικό επίπεδο. Αδυνατούν να εργαστούν ομαδικά και διαθέτουν περιορισμένες κοινωνικές δεξιότητες σε επίπεδο συνεργασίας για την εκτέλεση σχολικών εργασιών. Σε γενικές γραμμές είναι υπάκουοι, εκτελούν ατομικά το πρόγραμμα και τις δραστηριότητες που τους ανατίθενται, ενώ δεν ζητούν βοήθεια όταν δυσκολεύονται. Με τους δασκάλους τους είναι διαχυτικοί, δείχνουν προθυμία, συνεργάζονται με ενθουσιασμό και επιζητούν την επιβεβαίωση. Επιπλέον, στα πλαίσια των διδακτικών δραστηριοτήτων που πραγματοποιήθηκαν στη συγκεκριμένη τάξη, αναπτύχθηκε θετική σχέση εμπιστοσύνης και αλληλοαποδοχής με τους μαθητές.

Η ομάδα είναι ανομοιογενής ως προς το μαθησιακό δυναμικό και τα συμπεριφορικά χαρακτηριστικά. Διαφέρει στο επίπεδο της αντίληψης και στον βαθμό νοητικής ικανότητας. Υπάρχουν διαφορές στον ρυθμό μάθησης και ολοκλήρωσης των εργασιών. Ωστόσο, όλοι οι μαθητές κατέχουν περιορισμένο λεξιλόγιο και κοινά προβλήματα λόγου. Επιπλέον, όλοι αντιμετωπίζουν προβλήματα στη γραφή και ανάγνωση, καθώς και στην επίλυση προβλημάτων. Πιο συγκεκριμένα, οι δύο εκ των πέντε βρίσκονται στο επίπεδο της Α' τάξης γενικού σχολείου, ενώ οι υπόλοιποι τρεις αντιμετωπίζουν δυσκολίες, ακόμα και στο επίπεδο βασικών σχολικών δεξιοτήτων. Όμως, στο σύνολό τους οι μαθητές δείχνουν ενδιαφέρον για νέα πράγματα, ενώ τους ελκύουν ιδιαίτερα την προσοχή και συμμετέχουν στις οπτικές παραστάσεις και βιωματικές δραστηριότητες.

Γράφημα 1: Το προφίλ των παιδιών της ομάδας της τάξης

ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Εβδομαδιαίο πρόγραμμα² (εργασία ομάδας)

ΣΧΟΛΕΙΟ:	10/θ Πειραματικό Ειδικό Δημοτικό Σχολείο (Μ.Δ.Δ.Ε.) Καισαριανής «ΡΟΖΑ ΙΜΒΡΙΩΤΗ»
ΒΑΘΜΙΔΑ:	Ανώτερη
ΠΕΡΙΟΧΗ:	Κοινωνική προσαρμογή
ΓΕΝΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:	Προσαρμογή στο περιβάλλον
ΕΝΟΤΗΤΑ:	Το φυσικό περιβάλλον
ΧΡΟΝΟΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ:	16/5/2011 - 20/5/2011
ΣΚΟΠΟΣ:	Να ξέρουν τις εποχές και τα χαρακτηριστικά τους
ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΟΜΑΔΑ:	Αλεξάνδρα Κρητικού, Ζωή Μαγκούτη, Νικόλαος Μπαλκίζας, Χρυσάνθη Μπελεγράτη, Ελένη Υφαντή
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:	Κώστας Χρηστάκης

ΗΜΕΡΕΣ	ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
ΔΕΥΤΕΡΑ	Να γνωρίζουν τα χαρακτηριστικά του καλοκαιριού και να τα συνδέουν με τη ζωή τους	<ul style="list-style-type: none">▪ Οι μαθητές εντοπίζουν τους μήνες του καλοκαιριού στο ρολόι των εποχών, τις καιρικές συνθήκες που επικρατούν, τα ρούχα που είναι κατάλληλα για την εποχή, τη φάση που βρίσκονται τα δέντρα στον κύκλο ζωής τους και τα φρούτα της εποχής.▪ Συλλαβίζουν προφορικά τους μήνες του καλοκαιριού και επιλέγουν τη σωστή χρήση του κεφαλαίου στο αρχικό γράμμα των μηνών.▪ Σειροθετούν με καρτέλες τους μήνες του καλοκαιριού και εξασκούνται στην πρόσθεση και αφαίρεση από 0-10.▪ Παίζουν μουσικοκινητικά παιχνίδια με χρήση φυσικών ήχων του καλοκαιριού και ακούνε ένα τραγούδι για το καλοκαίρι.
ΤΡΙΤΗ	Να γνωρίζουν τα χαρακτηριστικά του φθινοπώρου και να τα συνδέουν με τη ζωή τους	<ul style="list-style-type: none">▪ Οι μαθητές εντοπίζουν τους μήνες του φθινοπώρου στο ρολόι των εποχών, βρίσκουν δύο χαρακτηριστικές εορτές της εποχής, τις καιρικές συνθήκες που επικρατούν, τα ρούχα που είναι κατάλληλα για την εποχή, τη φάση που βρίσκονται τα δέντρα στον κύκλο ζωής τους και τα φρούτα της εποχής.

² Βλ. Χρηστάκης, 2010: 107.

		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Συλλαβίζουν προφορικά τους μήνες του φθινοπώρου και επιλέγουν τη σωστή χρήση του κεφαλαίου στο αρχικό γράμμα των μηνών. ▪ Σειροθετούν καρτέλες με τα ονόματα των μηνών του φθινοπώρου και εξασκούνται στην πρόσθεση και αφαίρεση από 0-10. ▪ Παίζουν μουσικοκινητικά παιχνίδια με χρήση φυσικών ήχων του φθινοπώρου και ακούνε ένα τραγούδι για το φθινόπωρο.
ΤΕΤΑΡΤΗ	Να γνωρίζουν τα χαρακτηριστικά του χειμώνα και να τα συνδέουν με τη ζωή τους	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Οι μαθητές εντοπίζουν τους μήνες του χειμώνα στο ρολόι των εποχών, βρίσκουν δύο χαρακτηριστικές εορτές της εποχής, τις καιρικές συνθήκες που επικρατούν, τα ρούχα που είναι κατάλληλα για την εποχή, τη φάση που βρίσκονται τα δέντρα στον κύκλο ζωής τους και τα φρούτα της εποχής. ▪ Συλλαβίζουν προφορικά τους μήνες του χειμώνα και επιλέγουν τη σωστή χρήση του κεφαλαίου στο αρχικό γράμμα των μηνών. ▪ Σειροθετούν καρτέλες με τα ονόματα των μηνών του χειμώνα και εξασκούνται στην πρόσθεση και αφαίρεση από 0-10. ▪ Παίζουν μουσικοκινητικά παιχνίδια με χρήση φυσικών ήχων του χειμώνα και ακούνε ένα τραγούδι για το χειμώνα.
ΠΕΜΠΤΗ	Να γνωρίζουν τα χαρακτηριστικά της Άνοιξης και να τα συνδέουν με τη ζωή τους.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Οι μαθητές εντοπίζουν τους μήνες της άνοιξης στο ρολόι των εποχών, βρίσκουν δύο χαρακτηριστικές εορτές της εποχής, τις καιρικές συνθήκες που επικρατούν, τα ρούχα που είναι κατάλληλα για την εποχή, τη φάση που βρίσκονται τα δέντρα στον κύκλο ζωής τους και τα φρούτα της εποχής. ▪ Συλλαβίζουν προφορικά τους μήνες της άνοιξης και επιλέγουν τη σωστή χρήση του κεφαλαίου στο αρχικό γράμμα των μηνών. ▪ Σειροθετούν καρτέλες με τα ονόματα των μηνών της άνοιξης και εξασκούνται στην πρόσθεση και αφαίρεση από 0-10. ▪ Παίζουν μουσικοκινητικά παιχνίδια με χρήση φυσικών ήχων της άνοιξης και ακούνε ένα τραγούδι για την άνοιξη.
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ	Να ξέρουν τα χαρακτηριστικά Τν εποχών του έτους και να τα	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Σε ένα ρολόι φαίνονται οι εικόνες στις οποίες τα παιδιά διακρίνουν τις εποχές και αναγνωρίζουν τη διαδοχή τους. ▪ Κατηγοριοποιούν χαρακτηριστικά

	<p>συνδέουν με τη ζωή τους.</p>	<p>αντικείμενα της κάθε εποχής.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Αντιστοιχίζουν σε φυλλάδιο τα ονόματα των εποχών με εικονίδια καιρικών φαινομένων και με τους μήνες τους. ▪ Οι μαθητές σειροθετούν τους μήνες του χρόνου, αριθμούν από το 1 ως το 12 και προσθέτουν ως το 12. ▪ Με τη συνοδεία μουσικής τα παιδιά αναπαριστούν τη θάλασσα όπως αυτή είναι κάθε εποχή.
--	---------------------------------	---

Σχόλια/παρατηρήσεις:

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΗΓΕΣ ΑΝΤΛΗΣΗΣ ΤΟΥ ΥΛΙΚΟΥ. ΠΟΙΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΟΥ ΠΑΠΕΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΗΚΑΝ ΚΑΙ ΣΕ ΤΙ ΠΟΣΟΣΤΟ.

1. Σχολική ετοιμότητα (10%)

- 1) Να συμμετέχει στη συζήτηση ομάδας
- 2) Να παρατηρεί και να περιγράφει
- 3) Να εκτελεί λεπτές κινήσεις
- 4) Να συμμετέχει σε σχολικές δραστηριότητες

2. Βασικές σχολικές δεξιότητες (15%)

- 1) Να διαβάζει και να γράφει λέξεις
- 2) Να λέει με τη σειρά τους μήνες και τις εποχές

3. Κοινωνική προσαρμογή (40%)

- 1) Να φροντίζει την ατομική του υγεία
- 2) Να τρώει μόνο του
- 3) Να φροντίζει τη διατροφή του
- 4) Να συνεργάζεται με τους άλλους
- 5) Να περιμένει τη σειρά του για να μιλήσει
- 6) Να ερμηνεύει στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος

4. Δημιουργικές δραστηριότητες (30%)

- 1) Να γνωρίζει τα μέσα και τα υλικά
- 2) Να γνωρίζει τεχνικές επεξεργασίας των υλικών
- 3) Να συνδέει τη μουσική με την κίνηση

5. Προεπαγγελματική ετοιμότητα (5%)

- 1) Να γνωρίζει τι είδους ρούχα είναι κατάλληλα για τη δουλειά του, ανάλογα με τις καιρικές συνθήκες

Ημερήσια Διδακτικά Προγράμματα (ατομική εργασία)

1^ο Ημερήσιο διδακτικό πρόγραμμα

ΣΧΟΛΕΙΟ:	10/θ Πειραματικό Ειδικό Δημοτικό Σχολείο (Μ.Δ.Δ.Ε.) Καισαριανής «ΡΟΖΑ ΙΜΒΡΙΩΤΗ»
ΒΑΘΜΙΔΑ:	Ανώτερη
ΠΕΡΙΟΧΗ:	Κοινωνική προσαρμογή
ΓΕΝΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:	Προσαρμογή στο περιβάλλον
ΕΝΟΤΗΤΑ:	Το φυσικό περιβάλλον
ΧΡΟΝΟΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ:	16/5/2011
ΥΠΕΥΘ. ΔΑΣΚΑΛΑ:	Υφαντή Ελένη
ΥΠΕΥΘ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:	Χρηστάκης Κώστας

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΜΕΣΑ-ΥΛΙΚΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΜΠΕΙΡΙΩΝ
Να γνωρίζουν τα χαρακτηριστικά του καλοκαιριού και να τα συνδέουν με τη ζωή τους	<ul style="list-style-type: none">▪ Οι μαθητές από τον πίνακα εμπειριών επαναλαμβάνουν το ποιηματάκι της Άνοιξης και τους μήνες της στον «κύκλο των εποχών».▪ Εντοπίζουν σε ζωγραφικό πίνακα την εποχή που ακολουθεί και διακρίνουν τις καιρικές συνθήκες που επικρατούν και τα ρούχα που είναι κατάλληλα για την εποχή. Επιλέγουν τα κατάλληλα ρούχα και «ντύνουν» χάρτινα ομοιώματα παιδιών.▪ Σε ποίημα που διαβάζει υποδειγματικά ο δάσκαλος εντοπίζουν τους μήνες του καλοκαιριού. Τους συλλαβίζουν με χρήση ταμπουρίνου, τους βάζουν στη σωστή σειρά, τους αντιστοιχίζουν με εικόνες που τους σηματοδοτούν, τους αντιγράφουν και μαθαίνουν τη χρήση κεφαλαίου στο αρχικό τους γράμμα.▪ Παρατηρούν σε φωτογραφίες και αναφέρουν τη φάση που βρίσκονται τα δέντρα στον	<p>ρολόι των εποχών</p> <p>υπολογιστής, ζωγραφικός πίνακας, χάρτινα ομοιώματα παιδιών, χάρτινα ρούχα, φυλλάδια, ταμπουρίνο, καρτέλες μηνών, εικόνες</p> <p>φωτογραφίες φυλλάδιο δεντράκι,</p>	 <p>Τον Ιούνιο παιδιά κλείνουν τα σχολεία! Ιούλιο και Αύγουστο πάμε για βουτιά!</p>

	<p>κύκλο ζωής τους το καλοκαίρι. Τοποθετούν σε δεντράκι φύλλα και καρπούς και προσεγγίζουν τις έννοιες «πάνω» και «κάτω» ζωγραφίζοντας.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Αναγνωρίζουν σε καρτέλες τα φρούτα του καλοκαιριού και τα γράφουν σε σχετικό φυλλάδιο. Γεύονται κάποια φρούτα και συζητάμε για τη διατροφική τους αξία. ▪ Σε καλοκαιρινή εικόνα εξασκούνται στην αρίθμηση ως το 10 και επιλύουν ασκήσεις και απλά προβλήματα πρόσθεσης και αφαίρεσης μέσα στη δεκάδα. ▪ Χρωματίζουν σχέδιο με καλοκαιρινό θέμα με μουσική υπόκρουση και τραγουδούν τη στροφή που αφορά στο καλοκαίρι του τραγουδιού «μήνας μπαίνει μήνας βγαίνει». Τέλος, παίζουν μουσικοκινητικό παιχνίδι δραματοποιώντας τους στίχους του. 	<p>φύλλα, καρποί</p> <p>κάρτες φρούτων, φυλλάδιο, φρούτα, τραπεζομά- ντηλο πιάτα, μαχαίρι</p> <p>φυλλάδια, κοχύλια, αστερίες, υφάσματα γαλάζιο και άχρα φυλλάδια, χρώματα, υπολογιστής</p>	
--	--	--	--

Σχόλια / παρατηρήσεις:

ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΠΟΥ ΘΑ ΑΝΑΠΤΥΧΘΟΥΝ ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΑΠΕΑ

ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΑΠΕΑ	ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ
ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΤΟΙΜΟΤΗΤΑ	Να απαντά σε ερωτήσεις και να συμμετέχει σε διάλογο. Να παρατηρεί, να περιγράφει και να εμπλουτίζει το λεξιλόγιό του. Να συμμετέχει σε σχολικές δραστηριότητες.
ΒΑΣΙΚΕΣ ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ	Να διαβάζει και να γράφει λέξεις. Να αναγνωρίζει τη διαδοχή εποχών και μηνών. Να λέει τους μήνες του καλοκαιριού και να τους γράφει κάνοντας χρήση του κεφαλαίου γράμματος. Να σειροθετεί και να αντιστοιχίζει. Να μετρά και να εκτελεί προσθέσεις και αφαιρέσεις στην πρώτη δεκάδα.
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ	Να φροντίζει την ατομική του υγεία και τη διατροφή του. Να αναγνωρίζει την κατάλληλη για την εποχή ενδυμασία. Να ερμηνεύει στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος. Να περιμένει τη σειρά του για να μιλήσει. Να τηρεί τους κανόνες της τάξης.
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	Να γνωρίζει τα μέσα και τα υλικά και τη χρήση τους. Να ζωγραφίζει. Να συνδέει τη μουσική με την κίνηση. Να αντλεί πληροφορίες από πίνακες ζωγραφικής και φωτογραφίες.
ΠΡΟ-ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΤΟΙΜΟΤΗΤΑ	Να επιλέγει τα κατάλληλα ρούχα για τη δουλειά του, ανάλογα με τις καιρικές συνθήκες.

Περιγραφή δραστηριοτήτων

Καλημερίζουμε τους μαθητές, τους ενημερώνουμε ότι θα ασχοληθούμε με μια από τις τέσσερις εποχές του χρόνου και τους καλούμε να τη μαντέψουν από αυτά που θα φορέσουμε. Κρυβόμαστε και φοράμε καλοκαιρινό καπέλο και γυαλιά ηλίου, εμφανιζόμαστε μπροστά τους και εκείνοι αυθόρμητα απαντούν ότι πρόκειται για το καλοκαίρι. Τοποθετούμε στον πίνακα, ώστε να είναι ορατό από όλους τους μαθητές το ρολόι των εποχών και τους ζητάμε να εντοπίσουν σε αυτό το καλοκαίρι.

Παρουσιάζουμε στον υπολογιστή το ζωγραφικό πίνακα του Φιλανδού ζωγράφου Άλμπερτ Έντελφελτ με τίτλο «Αγόρια στην παραλία» και καλούμε τους μαθητές να τον παρατηρήσουν και να συζητήσουμε. Οι μαθητές με αφορμή τον ζωγραφικό πίνακα, την ανάκληση προσωπικών τους εμπειριών και γνώσεων για το καλοκαίρι, αλλά και μέσω καθοδηγητικών ερωτήσεων, οδηγούνται στην αναφορά

των καιρικών συνθηκών που επικρατούν το καλοκαίρι, των ρούχων που φοράμε την εποχή αυτή, καθώς και των εξωσχολικών δραστηριοτήτων αυτής της εποχής. Σηματοδοτούμε την εποχή του καλοκαιριού με το κλείσιμο του σχολείου και τις διακοπές στη θάλασσα.

Οι μαθητές μετά τη συζήτηση σηκώνονται και τοποθετούν σε μαγνητικό πίνακα τις καιρικές συνθήκες που επικρατούν το καλοκαίρι και το όνομα της εποχής.

Τους φέρνουμε σε επαφή με χάρτινα ομοιώματα παιδιών (ένα κορίτσι και ένα αγόρι), τα ονοματίζουν επιλέγουν από τη «γωνιά των εποχών» τα ρούχα που είναι κατάλληλα για το καλοκαίρι και τα «ντύνουν». Γίνεται διαχωρισμός μακρυμάνικης, κοντομάνικης και αμάνικης μπλούζας, κοντού, μακριού παντελονιού, των διαφορετικών ειδών παπουτσιών, της χρήσης μαγιό για τη θάλασσα κ.ά. Η δραστηριότητα γίνεται σε δύο ομάδες: των κοριτσιών που ντύνουν το χάρτινο κοριτσάκι, το οποίο ονόμασαν Γιάννα και των αγοριών που ντύνουν το αντίστοιχο αγοράκι το οποίο ονόμασαν Γιώργο. Κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας γίνεται λόγος για την απαραίτητη χρήση αντηλιακού το καλοκαίρι, για το κολύμπι στη θάλασσα, το οποίο απολαμβάνουν και για τις διακοπές. Τα παιδιά συνεργάζονται δημιουργικά. Στόχος της δραστηριότητας αυτής είναι οι μαθητές να κατανοήσουν την αντιστοιχία καιρικών συνθηκών και ανάλογων ρούχων, με τη συμμετοχή όλων των αισθήσεων τους και με παιγνιώδη τρόπο.

Ο δάσκαλος διαβάξει υποδειγματικά ένα ποιηματάκι για το καλοκαίρι, στη συνέχεια διαβάζουν εν χορώ δάσκαλος και μαθητές μαζί τους τρεις πρώτους στίχους του με στόχο τον εντοπισμό και την απομνημόνευση των μηνών του καλοκαιριού. Σειροθετούν καρτέλες με τους μήνες, τις τοποθετούν στο ρολόι των εποχών και τις αντιστοιχίζουν με κάρτες που περιέχουν εικόνες που τους σηματοδοτούν. Στη συνέχεια κάνουμε το συλλαβισμό τους με τη χρήση του ταμπουρίνου και με παλαμάκια.

Δίνουμε στους μαθητές εργασία (φυλλάδιο 1), τους θυμίζουμε ότι τα αρχικά γράμματα των μηνών γράφονται με κεφάλαιο (όπως τα εντοπίσαμε ήδη στις καρτέλες των μηνών) και τους ζητάμε να αντιγράψουν σωστά τους μήνες. Στη συνέχεια μοιράζουμε δεύτερη εργασία (φυλλάδιο 2), στο οποίο έχουν να επιλέξουν και να κυκλώσουν τους μήνες που είναι σωστά γραμμένοι με κεφαλαίο το πρώτο τους γράμμα. Κατά την διάρκεια των δραστηριοτήτων οι δάσκαλοι βοηθούν τα παιδιά να κυκλώσουν την σωστή επιλογή. Στόχος της δραστηριότητας είναι να εντοπίσουν τα παιδιά τα κύρια χαρακτηριστικά της γραφής των μηνών, να αντιληφθούν τη διαφορά μεταξύ των μικρών και των κεφαλαίων αρχικών γραμμάτων και να εξασκηθούν στην γραφή των γραμμάτων.

Στη συνέχεια μέσα από διερευνητικές ερωτήσεις και με τη χρήση φωτογραφιών, οδηγούμε τους μαθητές να εξάγουν συμπεράσματα όσον αφορά στη φάση στην οποία βρίσκονται τα δέντρα μέσα στον κύκλο ζωής τους, κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού.

Τοποθετούμε ένα μικρό δέντρο στο κέντρο το οποίο το ορίζουμε ως κερασιά και οι μαθητές επιλέγουν από τη «γωνιά των εποχών» φύλλα και καρπούς (κεράσια) και τα τοποθετούν πάνω του. Παροτρύνουμε τους μαθητές να σκεφτούν και να απαντήσουν τι είδους καρπούς παράγουν άλλα είδη δέντρων το καλοκαίρι (η μηλιά- μήλα, η αχλαδιά-αχλάδια, η ροδακινιά – ροδάκινα κλπ). Ζωγραφίζουν σε

φύλλο εργασίας (φυλλάδιο 3) και εξασκούνται σε προμαθηματικές έννοιες (πάνω-κάτω). Συζητούμε για τα φρούτα που τρώμε το καλοκαίρι. Ενδεικτικά μέσα από εικόνες μαθαίνουν το καρπούζι, το πεπόνι, το ροδάκινο, τα σύκα και τα αχλάδια που είναι καλοκαιρινά φρούτα. Στο φυλλάδιο 4 που τους δίνεται καλούνται να αντιγράψουν τα ονόματα φρούτων δίπλα στις εικόνες τους, να ασκηθούν στην λεπτή κινητικότητα, στη γραφή, καθώς και στη χρήση του τόνου.

Με το τέλος αυτής της δραστηριότητας στρώνουμε το τραπέζι, πλένουμε όλοι τα χέρια μας και καθόμαστε όλοι μαζί να αναγνωρίσουμε και να φάμε φρούτα, ενώ ταυτόχρονα συζητάμε με τους μαθητές για τη διατροφική αξία των φρούτων. Κατά τη διάρκεια της παρατήρησης μας μέσα στην τάξη, διαπιστώσαμε πως τα παιδιά έτρωγαν το καθένα μόνο του, όταν πεινούσε, ανεξάρτητα από το ποια δραστηριότητα συνέβαινε εκείνη την ώρα. Στόχος, λοιπόν, αυτής της δραστηριότητας είναι να δομήσουμε το διδακτικό μας χρόνο, να καλύψουμε τις ανάγκες τους και να μιλήσουμε τα παιδιά στην έννοια της ομαδικότητας και του συντονισμού, που είναι απαραίτητες μέσα στην τάξη, καθώς και σε κοινωνικές δεξιότητες που αφορούν στους κανόνες συμπεριφοράς κατά την ώρα του φαγητού και σε θέματα υγιεινής.

Ακολουθεί το διάλειμμα.

Για την εισαγωγή μας στη επόμενη δραστηριότητα χρησιμοποιούμε ως έναυσμα μια εικονική παραλία που στήσαμε στην τάξη χρησιμοποιώντας ύφασμα γάζας στο χρώμα της θάλασσας και της άμμου και στην οποία τοποθετήσαμε κουβαδάκια, κοχύλια και αστερίες. Παροτρύνουμε τους μαθητές να αναφέρουν και άλλα πράγματα που συναντάμε στις παραλίες και τους δίνουμε σε φύλλο εργασίας μια εικόνα παραλίας (φυλλάδιο 5). Οι μαθητές καλούνται να καταμετρήσουν ορισμένα αντικείμενα της εικόνας μέσα στην πρώτη δεκάδα. Σε επόμενη εργασία (φυλλάδιο 6) οι μαθητές καλούνται να δραματοποιήσουν μαθηματικά προβλήματα πρόσθεσης και αφαίρεσης μέσα στην πρώτη δεκάδα με τους αστερίες και τα κοχύλια της «παραλίας» της τάξης. Ακολουθεί συζήτηση για τις δραστηριότητες που κάνουμε το καλοκαίρι και δίνουμε μια εικόνα παραλίας να τη χρωματίσουν (φυλλάδιο 7). Κατά τη διάρκεια της ζωγραφικής ακούνε τις «τέσσερις εποχές» του Vivaldi.

Ακολουθεί το διάλειμμα.

Ακούμε μαζί με τα παιδιά τη στροφή του τραγουδιού «μήνας μπαίνει μήνας βγαίνει» που αφορά στο καλοκαίρι, και το τραγουδάμε όλοι μαζί, φράση φράση. Ακολουθεί μουσικοκινητική δραστηριότητα κατά την οποία με φυσικότητα τα παιδιά τραγουδούν το τραγούδι που έμαθαν και φτιάχνουν ένα «μουσικό συγκρότημα», στο οποίο επιλέγουν και «παίζουν» με παντομίμα νοητά «μουσικά όργανα» και τραγουδούν. Υπάρχει χαρά και ενθουσιασμός. Στο τέλος επαναλαμβάνουμε στα παιδιά τι μάθαμε και παίρνουν μαζί τους τα φυλλάδια και τις ζωγραφιές τους.

2ο Ημερήσιο διδακτικό πρόγραμμα

ΣΧΟΛΕΙΟ:	10/θ Πειραματικό Ειδικό Δημοτικό Σχολείο (Μ.Δ.Δ.Ε.) Καισαριανής «ΡΟΖΑ ΙΜΒΡΙΩΤΗ»
ΒΑΘΜΙΔΑ:	Ανώτερη
ΠΕΡΙΟΧΗ:	Κοινωνική προσαρμογή
ΓΕΝΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:	Προσαρμογή στο περιβάλλον
ΕΝΟΤΗΤΑ:	Το φυσικό περιβάλλον
ΧΡΟΝΟΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ:	17/5/2011
ΥΠΕΥΘ. ΔΑΣΚΑΛΟΣ:	Μπαλκίζας Νικόλαος
ΥΠΕΥΘ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:	Χρηστάκης Κώστας

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΜΕΣΑ-ΥΛΙΚΑ ΔΙΔ/ΛΙΑΣ	ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΜΠΕΙΡΙΩΝ
<p>Να γνωρίζουν τα χαρακτηριστικά του φθινοπώρου και να τα συνδέουν με τη ζωή τους.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Οι μαθητές διακρίνουν σε πίνακες ζωγραφικής τα χαρακτηριστικά του φθινοπώρου (χρώματα, καιρός κ.ά.). Κατόπιν, κόβουν και συνθέτουν όλοι μαζί τη λέξη «φθινόπωρο» και την αναρτούν στην τάξη. ▪ Κατασκευάζουν κολάζ με τα χαρακτηριστικά της εποχής, βρίσκουν τα ρούχα που φοράμε, γνωρίζουν τα φρούτα της εποχής και βρίσκουν χαρακτηριστικές γιορτές του φθινοπώρου. ▪ Εντοπίζουν τους μήνες του φθινοπώρου στο ρολόι των εποχών, διαβάζουν το σχετικό ποίημα και αντιγράφουν τα ονόματα των μηνών. ▪ Σειροθετούν καρτέλες με τα ονόματα των μηνών και τις αναρτούν στην τάξη. Συλλαβίζουν προφορικά τους μήνες με χρήση ταμπουρίνου και μαθαίνουν τη χρήση του κεφαλαίου στο αρχικό γράμμα των μηνών. ▪ Μαθαίνουν τους αριθμούς στην πρώτη δεκάδα και εξασκούνται στην πρόσθεση. ▪ Βρίσκουν και συνεχίζουν τα μοτίβα με φύλλα που τους 	<p>Πίνακες ζωγραφικής, καρτέλες</p> <p>χάρτινα ομοιώματα παιδιών, χάρτινα ρούχα, κολάζ, δέντρο, φύλλα ρολόι των εποχών, φυλλάδιο ταμπέλες μηνών, ταμπουρίνο</p> <p>φυλλάδιο με προσθέσεις φυλλάδιο με μοτίβα</p>	<div style="text-align: center;"> </div> <div style="text-align: center; margin-top: 10px;"> </div> <p style="text-align: center;"><u>Το ποίημα του ΦΘΙΝΟ-ΠΩΡΟΥ</u></p> <p style="text-align: center;"><i>Ο Σεπτέμβρης, πρώτα κρύα, τρέχει, ανοίγει τα σχολεία.</i></p> <p style="text-align: center;"><i>Ο Οκτώβρης συννεφιάζει κι η ντουλάπα σου αλλάζει.</i></p>

	<p>δίνονται και προσεγγίζουν τις έννοιες «πάνω» και «κάτω» ζωγραφίζοντας.</p> <ul style="list-style-type: none"> Χρωματίζουν σχέδια με φθινοπωρινά χρώματα, δραματοποιούν και παίζουν μουσικοκινητικά παιχνίδια με τη χρήση φυσικών ήχων του φθινοπώρου. 	φυλλάδιο με σκίτσα, μπογιές ζωγραφική, μπογιές, κασετόφωνο	<i>Κι ο Νοέμβρης με βροχή, σκάβει, σπέρνει όλη τη γη.</i>
--	---	--	---

Σχόλια / παρατηρήσεις:

ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΠΟΥ ΘΑ ΑΝΑΠΤΥΧΘΟΥΝ ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΑΠΕΑ

ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΑΠΕΑ	ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ
ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΤΟΙΜΟΤΗΤΑ	Να συμμετέχει στη συζήτηση ομάδας. Να παρατηρεί και να περιγράφει. Να εκτελεί λεπτές κινήσεις. Να συμμετέχει σε σχολικές δραστηριότητες.
ΒΑΣΙΚΕΣ ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ	Να διαβάξει και να γράφει λέξεις. Να λέει τους μήνες και να τους γράφει κάνοντας χρήση του κεφαλαίου γράμματος. Να σειροθετεί, να μάθει αριθμούς στην πρώτη δεκάδα, να προσθέτει και να συμπληρώνει μοτίβα.
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ	Να φροντίζει την ατομική του υγεία. Να φροντίζει τη διατροφή του. Να συμμετέχει στη λήψη αποφάσεων. Να περιμένει τη σειρά του για να μιλήσει. Να ερμηνεύει στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος.
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	Να γνωρίζει τα μέσα και τα υλικά. Να συνδέει τη μουσική με την κίνηση. Να αντλεί πληροφορίες από τους πίνακες ζωγραφικής.
ΠΡΟ-ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΤΟΙΜΟΤΗΤΑ	Να επιλέγει τα κατάλληλα ρούχα για τη δουλειά του, ανάλογα με τις καιρικές συνθήκες.

Περιγραφή δραστηριοτήτων

Στην αρχή του μαθήματος υπενθυμίζουμε στους μαθητές την εποχή που διδάχθηκαν την προηγούμενη ημέρα. Μετά τη διδασκαλία του καλοκαιριού, οι μαθητές διδάσκονται μια νέα εποχή, το φθινόπωρο. Αρχικά, τους δίνονται πίνακες ζωγραφικής οι οποίοι αποτυπώνουν εικόνες με τα χαρακτηριστικά της νέας εποχής (χρώματα της φύσης, καιρικές συνθήκες κ.λπ.) και ακολουθεί συζήτηση σχετική με τα θέματα αυτά. Στη συνέχεια, συνθέτουν τη λέξη “φθινόπωρο”, κόβοντας τα γράμματα της λέξης και βάζοντάς τα στη σειρά. Το όνομα της εποχής αναρτάται στην τάξη.

Ο εκπαιδευτικός απευθύνει στους μαθητές κάποιες ερωτήσεις οι οποίες έχουν σχέση με την εποχή που μελετάται και έχουν ως στόχο να σκεφτούν οι μαθητές και να εξάγουν συμπεράσματα για τις καιρικές συνθήκες που επικρατούν το φθινόπωρο και τα είδη των ρούχων που φοράμε αυτή την εποχή. Στη συνέχεια οι μαθητές καλούνται να επιλέξουν μέσα από ένα κουτί-βαλίτσα τα κατάλληλα ρούχα γι’ αυτήν την εποχή και να ντύσουν μ’ αυτά χάρτινα ομοιώματα παιδιών (ένα κορίτσι και ένα αγόρι). Οι μαθητές επιλέγουν τα ρούχα του φθινοπώρου και ταυτόχρονα, με την παρότρυνση του εκπαιδευτικού, προσπαθούν να εξηγήσουν τις επιλογές τους, έτσι ώστε να γίνεται σύνδεση της σκέψης τους με την πράξη τους. Στόχος της δραστηριότητας αυτής είναι οι μαθητές να κατανοήσουν την αντιστοιχία καιρικών συνθηκών και ανάλογων ρούχων, με τη συμμετοχή όλων των αισθήσεων τους και με παιγνιώδη τρόπο.

Η επόμενη δραστηριότητα σχετίζεται επίσης με τις καιρικές συνθήκες που επικρατούν το φθινόπωρο και πώς αυτές αποτυπώνονται στη φύση. Στο δέντρο (κλαδί δέντρου), το οποίο είναι φορτωμένο με φύλλα και καρπούς της προηγούμενης εποχής (το καλοκαίρι), οι μαθητές καλούνται να αποφασίσουν ποια μορφή θα πάρει την καινούρια εποχή (το φθινόπωρο). Μετά από συζήτηση, καταλήγουν σε ένα κοινό συμπέρασμα και έτσι αποφασίζουν να απογυμνώσουν το δέντρο, αφαιρώντας τους καρπούς και ρίχνοντας κάτω τα φύλλα τους.

Κατόπιν, δίνεται ένα φύλλο εργασίας το οποίο δείχνει τα φρούτα της εποχής (μήλο, αχλάδι, ρόδι, σταφύλι). Οι μαθητές καλούνται να τα αναγνωρίσουν και να αντιγράψουν τα ονόματα των φρούτων δίπλα στις εικόνες τους. Αφού τελειώσει η δραστηριότητα, στρώνουμε το τραπέζι, πλένουμε όλοι τα χέρια μας και καθόμαστε όλοι μαζί για να φάμε φρούτα. Κύριος στόχος είναι να εμπλέξουμε τους μαθητές μας σε δραστηριότητες καθημερινότητας, σε δεξιότητες που σχετίζονται με θέματα υγιεινής και καλούς κανόνες συμπεριφοράς κατά τη διάρκεια του φαγητού, ενώ ταυτόχρονα συζητάμε με τους μαθητές για τη διατροφική αξία των φρούτων. Στη συνέχεια, γίνονται αναφορές στις γιορτές του φθινοπώρου.

Ακολουθεί διάλειμμα.

Στην αρχή του δεύτερου διδακτικού δώρου, υπενθυμίζεται στους μαθητές το θέμα με το οποίο ασχολούμαστε. Οι μαθητές χρησιμοποιούν το ρολόι των εποχών που είναι κρεμασμένο στον πίνακα για να εντοπίσουν τους μήνες του φθινοπώρου, να τους δείξουν και να ξαναθυμηθούν την εναλλαγή των εποχών. Ο εκπαιδευτικός απαγγέλλει ένα ποίημα σχετικό με το φθινόπωρο, στο οποίο συνδέεται ο κάθε μήνας με μια χαρακτηριστική εικόνα του φθινοπώρου και οι μαθητές καλούνται να αντιγράψουν τα ονόματα των μηνών.

Στην επόμενη δραστηριότητα δίνονται στους μαθητές οι καρτέλες των μηνών του φθινοπώρου. Με τη χρήση ταμπουρίνου προσπαθούμε να συλλαβίσουμε προφορικά τους μήνες (άσκηση φωνολογικής ενημερότητας) και κρατώντας κάθε μαθητής μια ταμπέλα, μπαίνουν στη σειρά (με την υπόδειξη του δασκάλου), για να αντιληφθούν τη διαδοχή των μηνών κατά το πέρασμα των εποχών.

Στη συνέχεια δίνεται στους μαθητές ένα φυλλάδιο με τους μήνες, όπου καλούνται να τους αντιγράψουν, προσέχοντας το αρχικό γράμμα κάθε μήνα να είναι με κεφαλαίο. Σε ένα δεύτερο φυλλάδιο, όπου είναι ανακατεμένοι οι μήνες με μικρό και κεφαλαίο το αρχικό τους γράμμα, οι μαθητές καλούνται να αναγνωρίσουν και να επιλέξουν τους μήνες που είναι σωστά γραμμένοι με κεφαλαίο.

Η επόμενη δραστηριότητα είναι δραστηριότητα μαθηματικών. Δίνεται φυλλάδιο στο οποίο οι μαθητές καλούνται να συνδέσουν το πλήθος των αντικειμένων (φύλλα δέντρων) με το σύμβολο που το εκφράζει. Αρχικά η δραστηριότητα γίνεται με πραγματικά φύλλα και στη συνέχεια επάνω στο φύλλο εργασίας. Οι μαθητές αφού μετρήσουν την κάθε σειρά από φύλλα, καλούνται να την αντιστοιχίσουν με τον κατάλληλο αριθμό. Κατόπιν, μαθαίνουν τους αριθμούς στην πρώτη δεκάδα και εξασκούνται στην πρόσθεση.

Μια δεύτερη δραστηριότητα έχει σχέση με τα μοτίβα. Οι μαθητές καλούνται να βρουν τον κανόνα ενός μοτίβου και στη συνέχεια να φτιάξουν τα δικά τους, συμπληρώνοντας ημιτελή μοτίβα. Τέλος, προσεγγίζουν τις έννοιες «πάνω» και «κάτω» μέσα από μια δραστηριότητα ζωγραφικής.

Στην επόμενη δραστηριότητα οι μαθητές καλούνται να χρησιμοποιήσουν τη δημιουργικότητα και τη φαντασία τους. Τους δίνονται δύο ασπρόμαυρα σχέδια σχετικά με το φθινόπωρο και σε μικρογραφία η έγχρωμη εκδοχή τους. Οι μαθητές θα πρέπει να χρωματίσουν τα σχέδια σύμφωνα με το έγχρωμο πρότυπο, ακολουθώντας τα χρώματα της εποχής ή επιλέγοντας άλλα, τα οποία ταιριάζουν.

Η τελευταία δραστηριότητα σχετίζεται με τη μουσική και την κίνηση. Ακούμε μαζί με τα παιδιά το τραγούδι «μήνας μπαίνει μήνας βγαίνει», εστιάζουμε στη στροφή που αφορά στο φθινόπωρο, και το τραγουδάμε όλοι μαζί, φράση φράση. Ακολουθεί μουσικοκινητική δραστηριότητα όπου τα παιδιά τραγουδούν το τραγούδι που έμαθαν και αφήνονται να εκφραστούν ελεύθερα και αβίαστα, όπως νιώθουν τα ίδια και να χαρούν.

3ο Ημερήσιο διδακτικό πρόγραμμα

ΣΧΟΛΕΙΟ:	10/θ Πειραματικό Ειδικό Δημοτικό Σχολείο (Μ.Δ.Δ.Ε.) Καισαριανής «ΡΟΖΑ ΙΜΒΡΙΩΤΗ»
ΒΑΘΜΙΔΑ:	Ανώτερη
ΠΕΡΙΟΧΗ:	Κοινωνική προσαρμογή
ΓΕΝΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:	Προσαρμογή στο περιβάλλον
ΕΝΟΤΗΤΑ:	Το φυσικό περιβάλλον
ΧΡΟΝΟΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ:	18/5/2011
ΥΠΕΥΘ. ΔΑΣΚΑΛΑ:	Μαγκούτη Ζωή
ΥΠΕΥΘ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:	Κώστας Χρηστάκης

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΜΕΣΑ-ΥΛΙΚΑ ΔΙΔ/ΛΙΑΣ	ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΜΠΕΙΡΙΩΝ
<p>Να γνωρίζουν τα χαρακτηριστικά του χειμώνα και να τα συνδέουν με τη ζωή τους.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Τοποθετούν στον κύκλο των εποχών την ημέρα, το μήνα και το έτος που διεξάγεται η διδασκαλία. Ονοματίζουν τις εποχές και τους μήνες που προηγήθηκαν. Τοποθετούν τις καιρικές συνθήκες που αντιστοιχούν στις προηγούμενες εποχές. Οι μαθητές παρατηρούν πίνακες με χειμωνιάτικα τοπία και εξάγουν συμπεράσματα για: τις καιρικές συνθήκες που επικρατούν, τα ρούχα που είναι κατάλληλα, τις δραστηριότητες των ανθρώπων, και τις γιορτές του Χειμώνα. Βάζουν τους μήνες στην εποχή, συλλαβίζουν τους μήνες, γράφουν και διαβάζουν τα ονόματα των μηνών, συμπληρώνουν προτάσεις σε φυλλάδια. Διαπιστώνουν και αναφέρουν, με τη χρήση κατάλληλων εικόνων και φωτογραφιών, τη φάση που βρίσκονται τα δέντρα στον κύκλο της ζωής τους. Αναπαριστούν τις καιρικές συνθήκες με τη χρήση του δέντρου και ντύνουν τα χάρτινα ομοιώματα 	<p>ρολόι των εποχών</p> <p>χάρτινα ομοιώματα παιδιών, χάρτινα ρούχα, ταμπουρίνο</p> <p>δέντρο, φύλλα, φυλλάδιο,</p>	

	<p>παιδιών με τα κατάλληλα ρούχα.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Αναγνωρίζουν κάποια από τα φρούτα του χειμώνα και συμπληρώνουν το σχετικό φυλλάδιο. Δοκιμάζουν γευστικά κάποια φρούτα και συζητάμε για τη διατροφική τους αξία. ▪ Σειροθετούν τους τρεις μήνες και αριθμούν από το ένα ως το δέκα και αντίστροφα με χρήση χιονόμπαλων. Γράφουν το πλήθος αριθμών μέχρι το δέκα και κάνουν πρόσθεση μέσα στη δεκάδα. Λύνουν οπτικοποιημένα προβλήματα πρόσθεσης και αφαίρεσης μέχρι το 10. ▪ Χρωματίζουν χαρακτηριστικές εικόνες του χειμώνα με μουσική υπόκρουση και παίζουν μουσικοκινητικό παιχνίδι μιμούμενα τις κινήσεις χειμερινών σπορ και παιχνιδιών. 	<p>φρούτα</p> <p>ταμπέλες μηνών</p> <p>φυλλάδιο ζωγραφικής, μιογιές, κασετόφωνο</p>	
--	--	---	--

Σχόλια / παρατηρήσεις:

ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΠΟΥ ΘΑ ΑΝΑΠΤΥΧΘΟΥΝ ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΑΠΕΑ

ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΑΠΕΑ	ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ
ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΤΟΙΜΟΤΗΤΑ	Να ακροάται. Να συμμετέχει σε διάλογο. Να διατυπώνει ερωτήσεις. Να διατυπώνει απλές προτάσεις. Να εκτελεί απλές εντολές. Να χρησιμοποιεί εκφράσεις της καθημερινότητας. Να δείχνει τα συναισθήματά του. Να υποδύεται ρόλους. Να φροντίζει τον εαυτό του.
ΒΑΣΙΚΕΣ ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ	Να παρατηρεί. Να ακροάται. Να γράφει λέξεις. Να διαβάζει λέξεις. Να ξέρει βασικές μαθηματικές έννοιες. Να εκτελεί αριθμητικές πράξεις πρόσθεσης και αφαίρεσης. Να γνωρίζει το χρόνο. Να ξέρει τις ημέρες, τους μήνες, τις εποχές.
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ	Να ξέρει το φυσικό και το κοινωνικό περιβάλλον. Να έχει σχετική ατομική αυτονομία. Να αναγνωρίζει τα καιρικά φαινόμενα. Να ντύεται με τα κατάλληλα ρούχα, ανάλογα με την εποχή.
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	Να υποδύεται ρόλους. Να χρησιμοποιεί χρώματα για ζωγραφική. Να συνδέει τη μουσική με την κίνηση.
ΠΡΟ-ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΤΟΙΜΟΤΗΤΑ	Να επιλέγει τα κατάλληλα ρούχα για τη δουλειά του, ανάλογα με τις καιρικές συνθήκες.

Περιγραφή δραστηριοτήτων

Με αφορμή όσα διδάχτηκαν τις προηγούμενες μέρες σχετικά με τις εποχές και τους μήνες των εποχών που προηγήθηκαν, ξεκινάμε ρωτώντας τους μαθητές αν θυμούνται τις εποχές, κάνοντας χρήση των εικόνων στον κύκλο των εποχών. Ο κύκλος των εποχών είναι κρεμασμένος στον πίνακα, για να είναι ορατός απ' όλους τους μαθητές. Συγκεκριμένα, τοποθετούν στο ημερολόγιο των εποχών την ημέρα, το μήνα και το έτος, κατά την οποία διεξάγεται η διδασκαλία. Κατόπιν σηκώνονται με τη σειρά, δείχνουν και ονοματίζουν τις εποχές που προηγήθηκαν. Βάζουν τους μήνες των προηγθέντων εποχών, καθώς και τα εικονίδια των καιρικών συνθηκών κάτω από της καρτέλα της κάθε εποχής. Στόχος των παραπάνω δραστηριοτήτων είναι η επανάληψη των διδαχθέντων που προηγήθηκαν, ώστε να εμπεδωθούν από τους μαθητές και ταυτόχρονα τους εισάγουμε στην νέα εποχή δείχνοντας στον υπολογιστή χειμωνιάτικες σκηνές και εικόνες.

Με διερευνητικές ερωτήσεις και με τη χρήση οπτικού υλικού οδηγούμε τους μαθητές στο να εξάγουν συμπεράσματα σχετικά με τα χαρακτηριστικά του χειμώνα και τις καιρικές συνθήκες που επικρατούν την συγκεκριμένη εποχή. Με αυτή την δραστηριότητα στοχεύουμε στην αισθητηριακή προσέγγιση της νέα γνώσης. Συγκεκριμένα, οι μαθητές παρατηρούν φωτογραφίες και πίνακες με χειμωνιάτικα τοπία, ώστε να ανακληθούν προηγούμενες γνώσεις. Από την «γωνιά των εποχών» φέρνουν τους μήνες του χειμώνα και τους τοποθετούν στον κύκλο των εποχών. Με διερευνητικές ερωτήσεις τους οδηγούμε σε ανακάλυψη των καιρικών συνθηκών, των ρούχων που φοράμε την εποχή του χειμώνα, ποιες είναι οι εξωσχολικές δραστηριότητες και τι σημαντικό γιορτάζουμε αυτή την εποχή.

Στη συνέχεια κάνουμε το συλλαβισμό των μηνών του χειμώνα με τη χρήση του ταμπουρίνου. Κάνουμε επίδειξη του φυλλάδιου 1 και θυμίζουμε ότι τα αρχικά γράμματα των μηνών γράφονται με κεφάλαιο γράμμα. Μοιράζουμε το φυλλάδιο 2Α και ζητάμε να επιλέξουν και να κυκλώσουν τη σωστή απάντηση. Στο φυλλάδιο 2Β οι μαθητές αντιγράφουν τα ονόματα των μηνών με μικρά και κεφαλαία γράμματα. Στόχος της δραστηριότητας είναι να εντοπίσουν τα παιδιά τα κύρια χαρακτηριστικά της γραφής των μηνών, να αντιληφθούν τη διαφορά μεταξύ των μικρών και των κεφαλαίων αρχικών γραμμάτων και να εξασκηθούν στην γραφή των γραμμάτων. Συνεχίζουμε με το φυλλάδιο 3, στο οποίο οι μαθητές θα συμπληρώσουν τρεις προτάσεις με τις καιρικές συνθήκες, τα ρούχα εποχής και τα Χριστούγεννα. Τα φυλλάδια συμπληρώνονται με τη βοήθεια των δασκάλων.

Στη συνέχεια παίρνουμε από την «γωνιά των εποχών» το δέντρο το οποίο είναι ήδη στολισμένο με τα κιτρινωπά φύλλα του φθινοπώρου, από δραστηριότητα της προηγούμενης ημέρας. Θυμίζουμε στους μαθητές ότι τον χειμώνα φυσάει πολύ δυνατός αέρας, τους ζητάμε να φυσήξουν όλοι μαζί δυνατά, ώστε να πέσουν τα φθινοπωρινά φύλλα. Ταυτόχρονα από πάνω ρίχνουμε τεχνητό χιόνι, για να βιώσουν το συναίσθημα της χαράς που προκαλεί αυτό το γεγονός στα παιδιά. Ακολουθεί το ντύσιμο των παιδικών ομοιωμάτων με τα κατάλληλα χειμωνιάτικα ρούχα.

Στο τέλος της ώρας αναγνωρίζουμε και γράφουμε κάποια από τα φρούτα της εποχής στο φυλλάδιο 4. Με το τέλος αυτής της δραστηριότητας στρώνουμε το τραπέζι και καθόμαστε όλοι μαζί να αναγνωρίσουμε και να φάμε φρούτα της εποχής του χειμώνα και ταυτόχρονα συζητάμε με τους μαθητές για τη διατροφική αξία των φρούτων (διάρκεια των παραπάνω δραστηριοτήτων κατά προσέγγιση 90 λεπτά).

Διάλειμμα – ακολουθεί γυμναστική.

Για την εισαγωγή μας στη επόμενη δραστηριότητα χρησιμοποιούμε ως έναυσμα τους μήνες του χειμώνα. Δίνουμε σε τρεις μθητές τις καρτέλες των μηνών του χειμώνα με τυχαία σειρά και τους ζητάμε να μπουν στη σωστή σειρά και να τους αριθμήσουν. Κάνουμε αναπαράσταση του χιονοπόλεμου πετώντας στον τεχνητό χιονάνθρωπο δέκα χιονόμπαλες από φελιζόλ. Κατόπιν μετράμε τις μπάλες που πετάξαμε. Μ' αυτόν τον τρόπο αριθμούμε από το 1 ως το 10, ανά μονάδα. Κατόπιν κάνουμε το αντίστροφο. Αφαιρούμε μία μία τις χιονόμπαλες και ζητάμε από τα παιδιά να μετρήσουν κάθε φορά πόσες έμειναν. Με αυτή την δραστηριότητα γίνεται η αφαίρεση ανά μονάδα, από το 10 ως το 1. Μοιράζουμε στους μαθητές το φυλλάδιο 1, 2 και 3 και τους βοηθάμε να αναγνωρίσουν και να γράψουν το πλήθος

των αριθμών και να κάνουν πράξεις πρόσθεσης μέχρι το 10. Στο φυλλάδιο 4 με τη βοήθεια των δασκάλων λύνουν οπτικοποιημένα προβλήματα πρόσθεσης και αφαίρεσης μέσα στην δεκάδα. (Διάρκεια των παραπάνω δραστηριοτήτων 45 λεπτά - ακολουθεί διάλειμμα).

Στην τελευταία ενότητα οι μαθητές ακούν το τραγούδι «Αννούλα του χιονιά, Σ. Αλιβιζάτου - Μ. Τόκα». Μπογιατίζουν με χρώματα που θυμίζουν τον χειμώνα σκίτσα του Αϊ Βασίλη, χριστουγεννιάτικο δέντρο και παιδάκια που λένε τα κάλαντα. Ταυτόχρονα βλέπουν στον υπολογιστή τις εικόνες των χειμωνιάτικων τοπίων από προηγούμενη δραστηριότητα, ώστε να θυμηθούν τα χρώματα του χειμώνα. Ακολουθεί μουσικοκινητική δραστηριότητα κατά την οποία οι μαθητές με συνοδεία της μουσικής του Vivaldi, «Τέσσερις εποχές – χειμώνας», αναπαριστούν με κινήσεις τα χειμωνιάτικα αθλήματα του σκι, του πατινάζ στον πάγο, τον χιονοπόλεμο, την κατασκευή χιονάνθρωπου, το στολισμό χριστουγεννιάτικου δέντρου, τα κάλαντα. Μ' αυτόν τον τρόπο έχουμε ήδη κατασκευάσει έναν εννοιολογικό χάρτη της εποχής του χειμώνα. Στο τέλος επαναλαμβάνουμε στα παιδιά το τι μάθαμε σήμερα και παίρνουν μαζί τους τα σκίτσα που ζωγράρισαν.

4ο Ημερήσιο διδακτικό πρόγραμμα

ΣΧΟΛΕΙΟ:	10/θ Πειραματικό Ειδικό Δημοτικό Σχολείο (Μ.Δ.Δ.Ε.) Καισαριανής «ΡΟΖΑ ΙΜΒΡΙΩΤΗ»
ΒΑΘΜΙΔΑ:	Ανώτερη
ΠΕΡΙΟΧΗ:	Κοινωνική προσαρμογή
ΓΕΝΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:	Προσαρμογή στο περιβάλλον
ΕΝΟΤΗΤΑ:	Το φυσικό περιβάλλον
ΧΡΟΝΟΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ:	19/5/2011
ΥΠΕΥΘ. ΔΑΣΚΑΛΑ:	Κρητικού Αλεξάνδρα
ΥΠΕΥΘ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:	Χρηστάκης Κώστας

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΜΕΣΑ-ΥΛΙΚΑ ΔΙΑΔ/ΔΙΑΣ	ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΜΠΕΙΡΙΩΝ
<p>Να γνωρίζουν τα χαρακτηριστικά της άνοιξης και να τα συνδέουν με τη ζωή τους.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Οι μαθητές διακρίνουν σε πίνακες ζωγραφικής τα χαρακτηριστικά της άνοιξης (χρώματα, φυτά, καιρός), και με κατευθυνόμενες ερωτήσεις εντοπίζουν και άλλα χαρακτηριστικά της εποχής (φρούτα, ενδυμασία, γιορτές κ.ά). ▪ Τραγουδούν εν χορώ τετράστιχο για να από-μνημονεύσουν τους μήνες. ▪ Εντοπίζουν την εποχή και τους μήνες της άνοιξης σε κατασκευή που δείχνει την εναλλαγή των εποχών. ▪ Σειροθετούν καρτέλες με τα ονόματα των μηνών και τις αναρτούν στην τάξη. Έπειτα συλλαβίζουν προφορικά τους μήνες με χρήση ταμπουρίνου. ▪ Μαθαίνουν τη χρήση του κεφαλαίου στο αρχικό γράμμα των μηνών. ▪ «Ντύνουν» ομαδικά με χάρτινα ρούχα δύο χάρτινα παιδάκια και στη συνέχεια «ντύνουν» με άνθη και πράσινα φύλλα το ομοίωμα ενός δέντρου. ▪ Δοκιμάζουν κάποια φρούτα της άνοιξης και αντιγράφουν τις ονομασίες τους σε φυλλάδιο. 	<p>πίνακες ζωγραφικής</p> <p>τετράστιχο</p> <p>φυλλάδια με τους μήνες</p> <p>κατασκευή από κανσόν</p>	 <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 5px;"> <p>Έρθε η άνοιξη Μάρτης, Απρίλης, Μάης στη σειρά την άνοιξη μας φέρνουν. Τα χιόνια λιώνουν στα βουνά και τα χαρούμενα παιδιά το Πάσχα περιμένουν!</p> </div>

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Εξασκούνται στις έννοιες τόσα-όσα, κάνουν μέτρηση και απαρίθμηση από 1-10 και λύνουν προβλήματα πρόσθεσης και αφάιρεσης. ▪ Προσεγγίζουν τις έννοιες «κοντά» «μακριά» ζωγραφίζοντας σε φυλλάδιο. Τέλος, παίζουν μουσικοκινητικά παιχνίδια, επαναλαμβάνοντας το τετράστιχο με τους μήνες, ενώ ακούνε το κελάηδημα πουλιών από κασετόφωνο. 	<p>καρτέλες, ταμπουρίνο</p> <p>χάρτινα ομοιώματα παιδιών, χάρτινα ρούχα, δέντρο, φύλλα, άνθη</p> <p>φυλλάδια με μέτρηση-απαρίθμηση μέχρι το 10, φυλλάδιο με προβλήματα πρόσθεσης και αφάιρεσης</p> <p>μπογιές, κασετόφωνο</p>	<table border="1" style="width: 100%; text-align: center;"> <tr><td style="color: red;">Μάρτιος</td></tr> <tr><td style="color: red;">Απρίλιος</td></tr> <tr><td style="color: red;">Μάιος</td></tr> </table> 	Μάρτιος	Απρίλιος	Μάιος
Μάρτιος						
Απρίλιος						
Μάιος						

Σχόλια / παρατηρήσεις:

ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΠΟΥ ΘΑ ΑΝΑΠΤΥΧΘΟΥΝ ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΑΠΕΑ

ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΑΠΕΑ	ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ
ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΤΟΙΜΟΤΗΤΑ	Να κατανοεί τον προφορικό λόγο. Να παράγει απλές προτάσεις. Να προσέχει οπτικά και ακουστικά ερεθίσματα. Να παρατηρεί και να περιγράφει. Να χρησιμοποιεί λεξιλόγιο που συνδέεται με το φυσικό περιβάλλον. Να συμμετέχει σε σχολικές δραστηριότητες.
ΒΑΣΙΚΕΣ ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ	Να διαβάζει και να γράφει λέξεις. Να λέει τους μήνες και να τους γράφει κάνοντας χρήση του κεφαλαίου γράμματος. Να σειροθετεί. Να μετρά και να αισθητοποιεί αριθμούς μέχρι το 10. Να προσθέτει και να αφαιρεί μέσα στη δεκάδα.
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ	Να φροντίζει την ατομική του υγεία. Να φροντίζει τη διατροφή του. Να παίρνει πρωτοβουλίες και να συμμετέχει στη λήψη αποφάσεων. Να περιμένει τη σειρά του για να μιλήσει. Να περιγράφει και να ερμηνεύει στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος.
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	Να γνωρίζει τα μέσα και τα υλικά. Να συνδέει τη μουσική με την κίνηση. Να αντλεί πληροφορίες από τους πίνακες ζωγραφικής.
ΠΡΟ-ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΤΟΙΜΟΤΗΤΑ	Να επιλέγει τα κατάλληλα ρούχα για τη δουλειά του, ανάλογα με τις καιρικές συνθήκες.

Περιγραφή δραστηριοτήτων

Καθώς η διδασκαλία παρουσιάστηκε τέλη του Μάη, τα παιδιά είχαν παραστάσεις από την εποχή. Ωστόσο, αφόρμηση αποτέλεσαν δύο πίνακες ζωγραφικής, οι οποίοι αποδίδουν πολύ εύστοχα τα χρώματα που κυριαρχούν στη φύση κατά τη διάρκεια της άνοιξης. Η συζήτηση προσανατολίζεται καταρχήν στα άμεσα ορατά στοιχεία της εποχής, όπως είναι τα λουλούδια και ο καιρός και στη συνέχεια, με κατευθυνόμενες ερωτήσεις, εντοπίζονται και άλλα χαρακτηριστικά όπως είναι τα φρούτα, η ενδυμασία μας, οι γιορτές κ.ά.

Στη συνέχεια, τα παιδιά μαζί με τη δασκάλα απαγγέλουν ρυθμικά αρκετές φορές ένα τετράστιχο, με στόχο να απομνημονεύσουν τους μήνες της άνοιξης. Έπειτα σηκώνονται στον πίνακα και εντοπίζουν την άνοιξη σε κατασκευή που αναπαριστά την εναλλαγή των εποχών. Ακολουθεί η σειροθέτηση των μηνών που

τους δίνονται σε καρτέλες. Σε αυτό το σημείο τα παιδιά για να βοηθηθούν, επαναλαμβάνουν το τετράστιχο που έχει προηγηθεί και, αφού βάλουν τους μήνες στη σωστή σειρά, τους αναρτούν στην κατασκευή με τις τέσσερις εποχές στο τεταρτημόριο της άνοιξης. Οι μήνες αλλά και τα φρούτα της άνοιξης είναι μια καλή ευκαιρία για να γίνουν ασκήσεις φωνολογικής ενημερότητας. Έτσι τα παιδιά χωρίζουν προφορικά τις λέξεις σε συλλαβές, ενώ η δασκάλα τα διευκολύνει χτυπώντας το ταμπουρίνο.

Έπειτα τα παιδιά συμπληρώνουν τρία φυλλάδια. Το πρώτο αφορά στο να εντοπίσουν τους μήνες μέσα σε κρυπτόλεξο, το δεύτερο να κατανοήσουν ότι το πρώτο γράμμα τους γράφεται με κεφαλαίο και τέλος το τρίτο φυλλάδιο είναι ένα είδος επανάληψης αλλά και αξιολόγησης όπου τα παιδιά καλούνται να επιλέξουν τα ρούχα, τα φρούτα, τον καιρό, τις γιορτές και τους μήνες της άνοιξης.

Μεσολαβεί το πρώτο διάλειμμα.

Με την επαναφορά τους στην τάξη, τα παιδιά ασχολούνται με δύο ομαδικές δραστηριότητες βιωματικού χαρακτήρα. Κατά την πρώτη, επιλέγουν από την ειδική γωνιά που έχει διαμορφωθεί μέσα στην τάξη, τα κατάλληλα χάρτινα ρούχα για να «ντύσουν» δύο χάρτινα παιδάκια και στη συνέχεια, έχοντας εντοπίσει σε ποια φάση του κύκλου τους είναι τα φυτά, επιλέγουν να βάλουν στο ομοίωμα του δέντρου πράσινα φύλλα και άνθη.

Κατόπιν κάνουν ένα σύντομο διάλειμμα, δοκιμάζοντας κάποια αντιπροσωπευτικά φρούτα της άνοιξης (βερίκοκα, φράουλες, κεράσια) και αφού δοθεί έμφαση στη διατροφική αξία των φρούτων, αντιγράφουν τις ονομασίες τους σε φυλλάδιο.

Η δασκάλα μοιράζει στα παιδιά άλλα τρία φυλλάδια που αφορούν στη μέτρηση-απαρίθμηση, στην έννοια, τόσα-όσα και σε προβλήματα πρόσθεσης και αφαίρεσης, πάντα μέχρι το 10.

Η διδασκαλία ολοκληρώνεται με μουσικοκινητικά παιχνίδια, τα οποία εκτελούν οι μαθητές ενώ ακούγεται από το κασετόφωνο κελήδημα πουλιών. Ταυτόχρονα επαναλαμβάνουν το τετράστιχο της άνοιξης και τέλος χαλαρώνουν ζωγραφίζοντας συγκεκριμένο πλήθος πεταλούδων σε φυλλάδιο που διαπραγματεύεται και τις χωρικές έννοιες κοντά-μακριά.

5^ο Ημερήσιο διδακτικό πρόγραμμα

ΣΧΟΛΕΙΟ:	10/θ Πειραματικό Ειδικό Δημοτικό Σχολείο (Μ.Δ.Δ.Ε.) Καισαριανής «ΡΟΖΑ ΙΜΒΡΙΩΤΗ»
ΒΑΘΜΙΔΑ:	Ανώτερη
ΠΕΡΙΟΧΗ:	Κοινωνική προσαρμογή
ΓΕΝΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:	Προσαρμογή στο περιβάλλον
ΕΝΟΤΗΤΑ:	Το φυσικό περιβάλλον
ΧΡΟΝΟΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ:	20/5/2011
ΥΠΕΥΘ. ΔΑΣΚΑΛΑ:	Μπελεγράτη Χρυσάνθη
ΥΠΕΥΘ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:	Κώστας Χρηστάκης

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΜΕΣΑ-ΥΛΙΚΑ ΔΙΑ/ΔΙΑΣ	ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΜΠΕΙΡΙΩΝ
<p>Να γνωρίζουν τα χαρακτηριστικά των 4 εποχών και να τα συσχετίζουν με τη ζωή τους.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Παρακολουθούν στον Η/Υ ένα βίντεο με τη διαδοχή των εποχών. Σε ένα ρολόι εποχών εντοπίζουν τις εποχές και μετακινώντας το δείκτη βλέπουν τη διαδοχή. Συζητώντας τα χαρακτηριστικά της κάθε εποχής και των μηνών του χρόνου τοποθετούν σε ειδικά διαμορφωμένες γωνίες, εικόνες, αντικείμενα, ρούχα, φρούτα, εικόνες γιορτών και ρούχα αντίστοιχα με κάθε εποχή. ▪ Σε φυλλάδιο γράφουν τα ονόματα των εποχών από μικρά σε κεφαλαία και αντίστροφα. Συλλαβίζουν τις εποχές με τη συνοδεία ταμπουρίνου. Αντιστοιχίζουν τους μήνες με την εποχή τους. ▪ Αφήγηση παραμυθιού, ο κάθε μήνας παρουσιάζεται και με χτύπημα στο ταμπουρίνο (1-12). Σειροθετούν τους μήνες προφορικά και σε φυλλάδιο γίνεται η αρίθμηση των μηνών από το 1-12. Λύνουν οπτικοποιημένα προβλήματα πρόσθεσης μέχρι το 12. ▪ Συζητάμε τις καθημερινές 	<p>ρολόι των εποχών, κολάζ, δέντρο, φύλλα, φυλλάδιο εικόνες αντικείμενα των 4 εποχών ρούχα ταμπέλες μηνών ταμπέλες εποχών, ταμπουρίνο φυλλάδιο με τα ονόματα των μηνών, τουβλάκια</p>	
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Συζητάμε τις καθημερινές 	<p>φρούτα, πιάτα,</p>	

	<p>συνήθειες του φαγητού, της υγιεινής των χεριών και την διατροφική αξία των φρούτων συνδέοντάς τα με την κάθε εποχή. Στρώνουμε τραπέζι και τρώμε όλοι μαζί.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Με τη συνοδεία των 4 εποχών του Vivaldi και υφάσματος τα παιδιά αναπαριστούν τη θάλασσα όπως αυτή είναι κάθε εποχή. 	<p>ποτήρια, πηρούνια, χαρτοπετσέτες</p> <p>Μουσική 4 εποχές, - Vivaldi, κασετόφωνο, γαλάζιο πανί</p>	
--	---	--	--

Σχόλια / παρατηρήσεις:

ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΠΟΥ ΘΑ ΑΝΑΠΤΥΧΘΟΥΝ ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΑΠΕΑ

ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΑΠΕΑ	ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ
ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΤΟΙΜΟΤΗΤΑ	Να συμμετέχει στη συζήτηση ομάδας. Να παρατηρεί και να περιγράφει. Να εκτελεί λεπτές κινήσεις. Να συμμετέχει σε σχολικές δραστηριότητες.
ΒΑΣΙΚΕΣ ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ	Να διαβάζει και να γράφει λέξεις. Να λέει τις εποχές. Να σειροθετεί και να κάνει ασκήσεις αντιστοίχισης με τους μήνες και τις εποχές.
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ	Να φροντίζει την ατομική του υγεία. Να φροντίζει τη διατροφή του. Να συμμετέχει στη λήψη αποφάσεων. Να περιμένει τη σειρά του για να μιλήσει. Να ερμηνεύει στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος.
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	Να γνωρίζει τα μέσα και τα υλικά. Να γνωρίζει τεχνικές επεξεργασίας των υλικών. Να συνδέει τη μουσική με την κίνηση.
ΠΡΟ-ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΤΟΙΜΟΤΗΤΑ	Να γνωρίζουν τι είδους ρούχα είναι κατάλληλα για τη δουλειά τους, ανάλογα με τις καιρικές συνθήκες.

Περιγραφή δραστηριοτήτων

Οι εποχές και οι μήνες. Ξεκινάμε με ένα μικρό βίντεο στον Η/Υ όπου φαίνεται η διαδοχή των εποχών. Καθώς ο κύκλος των εποχών είναι κρεμασμένος στον πίνακα και ορατός από όλους τους μαθητές ρωτάμε τους μαθητές αν θυμούνται τις εποχές από τις προηγούμενες ημέρες. Σηκώνονται με τη σειρά δείχνουν και ονομάζουν τις 4 εποχές. Στη συνέχεια πάλι διαδοχικά συλλέγουν και τοποθετούν σε ειδικά διαμορφωμένη γωνιά για κάθε εποχή, εικόνες, αντικείμενα, ρούχα, φρούτα, εικόνες γιορτών και καιρικών συνθηκών που αντιστοιχούν σε κάθε εποχή.

Ακολουθεί φυλλάδιο όπου γράφουν τις εποχές με μικρά δίνοντας έμφαση στον τονισμό και κατόπιν με κεφαλαία. Στη συνέχεια όλα τα παιδιά συλλαβίζουν τα ονόματα των εποχών με συνοδεία ταμπουρίνου.

Με ερωτήσεις και κατευθυνόμενη συζήτηση διαπιστώνεται αν τα παιδιά θυμούνται από τις προηγούμενες μέρες τους μήνες που αντιστοιχούν σε κάθε εποχή. Κάνοντας χρήση του πίνακα εμπειριών των προηγούμενων ημερών τα παιδιά επιλέγουν τις καρτέλες με τους μήνες και τους τοποθετούν διαδοχικά στην εποχή στην οποία έχουν διδαχθεί ότι ανήκουν.

Το ίδιο γίνεται κατόπιν και σε αντίστοιχο φυλλάδιο.

Ακολουθεί αφήγηση παραμυθιού για τους 12 μήνες. Η είσοδος του κάθε χρόνου γίνεται με το χτύπημα του ταμπουρίνου 1^{ος} χτύπος Ιανουάριος 2^{ος} Φεβρουάριος κλπ. Με αυτόν τον τρόπο τα παιδιά εισάγονται στη διαδοχή των μηνών του έτους ανεξάρτητα από τις εποχές.

Μέσα από το παραμύθι γίνεται και συζήτηση για τα χαρακτηριστικά του κάθε μήνα, καιρός, σημαντικές γιορτές, καιρικές συνθήκες οι οποίες αναπαριστούνται και στο δεντάκι των εποχών, ρούχα και συνήθειες τα οποία γίνονται με ομοιώματα ρούχων σε χάρτινα αγόρια ή κορίτσια αντίστοιχα.

Αυτό επαναλαμβάνεται και σε φυλλάδιο γλώσσας όπου τα παιδιά καθοδηγούνται να αντιγράψουν τους μήνες από τις καρτέλες. Βοηθητικά στο φυλλάδιο αυτό δίνεται και η δεύτερη ονομασία του κάθε μήνα (Γενάρης – Ιανουάριος) καθώς και η αντίστοιχη σε κάθε μήνα εικόνα.

Η μέτρηση των μηνών μέσα από το παραμύθι μας οδηγεί και στη σειροθέτηση των μηνών.

Αυτό γίνεται και σε φυλλάδιο όπου τα παιδιά αριθμούν τους μήνες από το 1-12. Ακολουθούν απλά εικονοπροβλήματα διαδοχής των μηνών καθώς και πρόσθεσης των εποχών μέχρι το 8.

Στη συνέχεια στρώνουμε όλοι μαζί το τραπέζι αφού πλύνουμε τα χέρια μας τονίζοντας τη σημασία της καθημερινής υγιεινής.

Τα παιδιά επιλέγουν φρούτα, για τα οποία προσπαθούμε να βρούμε σε ποια εποχή ανήκουν συζητώντας ταυτόχρονα τη διατροφική τους αξία στην πυραμίδα της μεσογειακής διατροφής.

Τελειώνοντας βάζουμε να ακούσουμε τις 4 εποχές του Vivaldi. Συζητούμε για το πώς εκφράζεται μέσα από τη μουσική η διαδοχή των 4 εποχών από τον καλλιτέχνη. Σε δεύτερο άκουσμα όλοι μαζί κρατώντας ένα γαλάζιο πανί που αναπαριστά τη θάλασσα δείχνουμε τη μορφή που έχει η θάλασσα σε κάθε εποχή.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Αξιολόγηση του διδακτικού έργου

Αποτελεί κοινή παραδοχή ότι η πρακτική άσκηση σε σχολεία ειδικής αγωγής είναι βασικός άξονας οικοδόμησης της γνώσης του ειδικού παιδαγωγού σε βιωματικό επίπεδο και ταυτόχρονα αποτελεί μέθοδο συναισθηματικής του ενδυνάμωσης απέναντι στις επαγγελματικές αντιξοότητες που καλείται να αντιμετωπίσει. Οι μετεκπαιδευόμενοι που έρχονται σε επαφή με τα παιδιά των ειδικών σχολείων, αποκτούν προσωπική αντίληψη των δυσκολιών που συναντούν αυτά τα παιδιά και η ενδεικτική εκπόνηση διδακτικών προγραμμάτων θεωρείται καταλυτικό σημείο αναφοράς. Αυτή η προσπάθεια που καταβάλλαμε ως ομάδα, καλλιέργησε δεξιότητες συνεργασίας και συλλογικότητας και ταυτόχρονα μας οδήγησε στον επαναπροσδιορισμό του ρόλου μας ως ειδικών παιδαγωγών.

Ωστόσο υπήρξαν κάποιοι περιορισμοί σχετικά με την πρακτική εφαρμογή του προτεινόμενου διδακτικού προγράμματος. Οι μαθητές δεν είχαν μάθει να συμμετέχουν σε μαθησιακή διαδικασία με τη μέθοδο των διδακτικών ενοτήτων, δεν ήταν εκπαιδευμένοι να εργάζονται ομαδικά και παρόλο που ήταν ενταγμένοι στην ανώτερη βαθμίδα δεν κατείχαν σε επαρκή βαθμό τις δεξιότητες της συνεργασίας, αν και οι σχέσεις μεταξύ τους ήταν φιλικές, ούτε και βασικές σχολικές δεξιότητες, όσον αφορά στη γραφή, στην ανάγνωση και στα μαθηματικά. Χρειάστηκε να αλλάξουμε τη διάταξη των θρανίων και να κατασκευάσουμε ακόμα και το πρωτογενές υλικό, αφού δεν υπήρχε ολοκληρωμένο εποπτικό υλικό μέσα στην τάξη. Επιπλέον κατά το διάστημα της διδασκαλίας προστέθηκαν δυο ακόμα μαθητές μέσα στην τάξη από μικρότερη βαθμίδα, οι οποίοι δεν είχαν σχέσεις με τους υπόλοιπους μαθητές και συμμετείχαν σε περιορισμένες δραστηριότητες.

Το πρόγραμμα είχε ομαλή ροή και οι μαθητές έδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τον νέο τρόπο εργασίας. Ήταν ενθουσιασμένοι με το υλικό, αφού υπήρχαν αρκετές οπτικοποιημένες δραστηριότητες, που ταυτόχρονα ήταν διαδραστικές, πολυεπίπεδες και κλιμακούμενης δυσκολίας. Συμμετείχαν εθελοντικά σε κάθε δραστηριότητα και εργάστηκαν με ιδιαίτερη χαρά, προθυμία και ενθουσιασμό. Ακολούθησαν τους κανόνες, με λίγες σχετικά υποδείξεις από μέρους μας και ζητούσαν τη βοήθειά μας, για να εκτελέσουν επιτυχώς τις εργασίες τους. Έδειχναν να θέλουν να μας ευχαριστήσουν με την συμμετοχή τους και την προσπάθειά τους. Κάθε φορά που τελείωναν το φυλλάδιό τους και τους επιβραβεύαμε εκδήλωναν τον ενθουσιασμό τους με αγκαλιές και φιλιά. Η καλή πορεία της διαδικασίας της διδασκαλίας οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην διαμόρφωση σχέσης εμπιστοσύνης με τους μαθητές μας από την περίοδο της παρουσίας μας μέσα στην τάξη τους ως παρατηρητές, καθώς και στην θετική μας στάση, στάση αποδοχής, σεβασμού και ενθάρρυνσης που αναπτύξαμε απέναντί τους.

Τα ημερήσια προγράμματα σχεδιάστηκαν με προσοχή και είχαν στοχευμένες δραστηριότητες και προϋπολογισμένη τη χρονική διάρκεια. Έτσι κύλησε όλο το πρόγραμμα χωρίς καθυστερήσεις και κενά. Ο υπεύθυνος εκπαιδευτικός της κάθε ημέρας, φρόντιζε να έχει εναλλακτικές δραστηριότητες και στο τέλος της ημέρας η ομάδα μας αξιολογούσε την αποτελεσματικότητα των δραστηριοτήτων (διερευνητική αξιολόγηση). Ο προσεκτικός σχεδιασμός και η πιστή τήρηση των προγραμμάτων, ήταν καταλυτικά στο να μην υποχρεωθούμε να αλλάξουμε διδακτικές στρατηγικές, τεχνικές και στόχους. Αντίθετα, θα

υποστηρίζαμε ότι οι δραστηριότητες είχαν τέτοια δυναμική που σε αρκετές περιπτώσεις οι μαθητές υπερέβαλλαν τις προσδοκίες μας.

Συμπερασματικά θα λέγαμε ότι η όλη παρουσία μας στο χώρο του ειδικού σχολείου, καθώς και η δημιουργία του διδακτικού προγράμματος, υπήρξαν ένας πολύ καλός και αποτελεσματικός σύμβουλος, που επί της ουσίας δίδαξε στην ομάδα μας τον πολυεπίπεδο και καταλυτικό ρόλο του ειδικού παιδαγωγού. Έδωσε το κίνητρο και την ενίσχυση, ώστε να προχωρήσουμε στη συνέχεια έχοντας ως γνώμονα την φιλοσοφία «του δασκάλου για όλους τους μαθητές».

Ευχαριστούμε θερμά τον Δ/ντή και το προσωπικό του Πειραματικού Ειδικού Δημοτικού Σχολείου (Μ.Δ.Δ.Ε.) Καισαριανής «ΡΟΖΑ ΙΜΒΡΙΩΤΗ» τόσο για τη φιλοξενία τους όσο και για τη βοήθεια που μας έδωσαν κατά τον σχεδιασμό και την υλοποίηση των προγραμμάτων μας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ainscow, M. & Tweddle, D. (1988). *Early Learning Skills Analysis*. London. ative
- Ainscow, M. (1991). *Effective for All: An alternative approach to special needs in education*. London
- Brennan, W. (1988). *Curriculum for Special Needs*. London. Open University Press
- European Union (Report, 1994). *Early Education Attention. Educational work at all levels of education*.
- Gross, J. (1993). *Special Needs in the Primary School: a school development programme*. Bristol.
- Kirk, S., Gallagher, J., Anastasiow, N. (2003). *Educating Exceptional Children*. Boston. HM co.
- Βερτσέτης, Α., Β. (2003). *Διδακτική τ. Α'. Γενική Διδακτική. Ε' Έκδοση*. Αθήνα. Αθανασόπουλος Σ., Παπαδαμής Σ.
- Βρεττός, Ι. & Καγάλης, Α. (1994). *Αναλυτικά Προγράμματα*. Θεσσαλονίκη. Art of Text.
- Γιαβρίμης, Π. & Παπάνης, Ε. (2008, Σεπτέμβριος 16). *Προγράμματα παρέμβασης στο Μαθησιακό και Ψυχοκοινωνικό Τομέα*. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο http://epapanis.blogspot.com/2008/09/blog-post_16.html (31/03/2011).
- Δράκος, Γ., Τσιναρέλης, Γ. (2010). *Ψυχοκοινωνικές παράμετροι των σχολικών δυσκολιών*. Αθήνα: Μ.Δ.Δ.Ε.
- Καλαντζή, Α. & Ζαφειροπούλου, Μ. (2004). *Προσαρμογή στο σχολείο. Επιστημονική επιμέλεια*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Καλαντζής, Κ. (1985). *Διδακτική των ειδικών σχολείων για νοητικά καθυστερημένα παιδιά*. Αθήνα: Εκδ. Καραβία.
- Κεκές, Ι. (2004). *Μεθοδολογία, Επιστημονικής Εργασίας. Αξιοποίηση του Σωκρατικού διαλόγου. Χρήση πηγών από το διαδίκτυο*. Αθήνα: Ατραπός.
- Κολιάδης, Ε. (1997). *Θεωρίες Μάθησης και Εκπαιδευτική Πράξη*. Τόμος Γ'. Αθήνα.
- Κολιάδης, Ε. (2002). *Γνωστική Ψυχολογία, Γνωστική Νευροεπιστήμη και Εκπαιδευτική Πράξη*. Αθήνα.
- Ματσαγγούρας, Ηλ. (20020). *Η διαθεματικότητα στη σχολική γνώση*. Αθήνα: Γρηγόρης.

- Μαυροπούλου, Σ. (Επιμ.), (2007). *Η κοινωνική ένταξη σε σχολείο και η μετάβαση σε χώρο εργασίας για τα άτομα στο φάσμα του αυτισμού*. Θεσσαλονίκη: Γράφημα. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο http://www.sed.uth.gr/autism/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=1&Itemid=28 (15/05/2011).
- Παντελιάδου, Σ. (2008). *Μαθησιακές Δυσκολίες και Εκπαιδευτική Πράξη. Τι και γιατί*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Πατάς, Α. (1990). *Μαθητοκεντρική διδασκαλία. Τόμος Α΄. Φιλοσοφία της εκπαίδευσης, αναλυτικά προγράμματα: Curriculum και διδασκαλία*. Αθήνα.
- Παρασκευόπουλος, Ι. (1979). *Νοητική Καθυστέρηση*. Αθήνα.
- Πολυχρονοπούλου, Σ. (2003). *Παιδιά και Έφηβοι με Ειδικές Ανάγκες και Δυνατότητες. Σύγχρονες τάσεις εκπαίδευσης και ειδικής υποστήριξης. Τόμος Α΄*. Αθήνα: Ατραπός.
- Σολομών, Ι. (2000). «Το κλειστό σχολείο έχει πεθάνει». Στο Μπαγάκης, Γ. (επιμ.). *Προαιρετικά Εκπαιδευτικά Προγράμματα στη Σχολική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Σούλης, Σ. (2000). *Μαθαίνοντας Βήμα με Βήμα στο Σχολείο και στο Σπίτι*. Αθήνα: Δαρδανός.
- ΥΠΕΠΘ-Π.Ι. (1996). *Πλαίσιο Αναλυτικού Προγράμματος Ειδικής Αγωγής (Π.Δ. 301, ΦΕΚ 208/29.8.1996, τ. Α΄)*.
- ΥΠΕΠΘ-Π.Ι. (2004). *Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών για Μαθητές με Ελαφρά και Μέτρια Νοητική Καθυστέρηση*. Αθήνα.
- ΥΠΕΠΘ-Π.Ι. (2009). *Δραστηριότητες Μαθησιακής Ετοιμότητας. Βιβλίο Εκπαιδευτικού Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (ΕΑΕ)*. Αθήνα: ΟΕΔΒ. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο http://www.pi-schools.gr/content/index.php?lesson_id=200&ep=14 (31/03/2011).
- Χρηστάκης, Κ. (2000). *Ιδιαίτερες δυσκολίες και ανάγκες στο δημοτικό σχολείο. Θεωρητική και πρακτική προσέγγιση*. Αθήνα: Ατραπός.
- Χρηστάκης, Κ. (2002). *Διδακτική προσέγγιση παιδιών και νέων με μέτριες και σοβαρές δυσκολίες μάθησης*. Αθήνα: Ατραπός.
- Χρηστάκης, Κ. (2010). *Διδακτική Προσέγγιση Ατόμων με Νοητική Υστέρηση. Σημειώσεις στο Μαράσλειο Διδασκαλείο Δ.Ε. Μάθημα: "Διδακτική προσέγγιση ατόμων με Νοητική Υστέρηση"*. Ακαδημαϊκό έτος 2010-2011. Αθήνα.
- Χρηστάκης, Κ. (2002). *Τα προγράμματα και τα βιβλία της Ειδικής Αγωγής. Από τη θεωρία στην πράξη*. Περιοδικό ΘΕΜΑΤΑ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ τ. 16, Φεβρ-Απριλ. 2002.
- Χρηστάκης, Κ. (2006). *Η εκπαίδευση των παιδιών με δυσκολίες. Εισαγωγή στην Ειδική Αγωγή*. Αθήνα: Ατραπός.
- Χρηστάκης, Κ. (2011). *Εκπαιδευτική ή Παιδαγωγική Αξιολόγηση. (Σημειώσεις στο ΜΔΔΕ)*.
- http://www.youtube.com/watch?v=z4YT_yOH0ls. Προσπελάστηκε την 12 Μαΐου 2011.